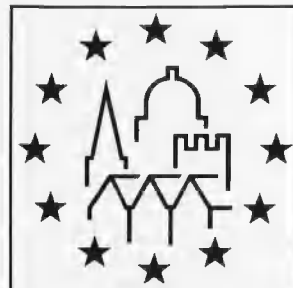

1998
DMS
DMS

Open Monumentendag Vlaanderen

zaterdag 12 september 1998
&
zondag 13 september 1998

10 jaar monumenten & feest

Stad Brugge

prijs: 50 fr

**10 jaar
monumenten & feest**

Inleiding

In 1998 is het voor de tiende maal Open Monumentendag, reden genoeg om als thema dit jaar *Feest* te kiezen.

Brugge en feestvieren is geen nieuw verhaal...

Wist u dat reeds in de 14de eeuw de Stadsmagistraat regelmatig een heraut en een groep stadsmuzikanten op pad stuurde om vrouwen en meisjes uit te nodigen voor een gemaskerd bal op vastenavond of gewoon voor een dansfeest dat plaats vond in het stadhuis of in het Prinsenhof? Het feesten duurde toen heel wat langer dan nu. Carnaval bijvoorbeeld liep van 11 november tot aan de vasten en vanaf Pasen werden meifeesten georganiseerd die meestal duurden tot 24 juni, de feestdag van Sint-Jan. De feesten en de gebruiken, zoals de vuurcultus, het planten van de meiboom en het uitnodigen van de meisjes waren uiteraard voor-christelijke rituelen, die in de loop der tijden algemeen aanvaard en zelfs gechristianiseerd werden.

Brugge was ook sterk in het organiseren van 'Blijde Inkomsten' zoals in 1440 voor Filips de Goede en in 1515 en 1520 voor Keizer Karel. Stoeten met talloze figuranten werden georganiseerd. Tableaux vivants stonden opgesteld op rijk gedecoreerde podia op alle pleinen in de stad. Een feest voor het oog. Schuttersgilden vierden uiteraard mee en organiseerden steekspelen op de Markt. De gebouwen werden bevestigd en met veel bloemen en lover versierd.

Voor elke feestelijkheid werden trouwens de gevels en straten versierd... het 'stadsbeeld' leek steeds mee te feesten!

Hallegeboden (een soort gemeenteraadsbeslissingen) stipuleerden dat voor elk groot feest (ook Pasen bijvoorbeeld) alle

straten, gripfen en gevels moesten gekuist worden. Voor grote festiviteiten werden zelfs de leegstaande huizen versierd. Op de dagen dat religieuze processies door de stad trokken (zoals de Heilig-Bloed- en Blindekensprocessie) waren de versieringen strikt gereguleerd. Wie zijn gevel niet versierde werd beboet.

Ook in de privé-sfeer werd duchtig gefeest. Trouwfeesten duurden dagenlang en sommige 'feestcomités' of organisatoren jaagden er niet zelden hun fortuin door. In 1531 vaardigde de Stadsmagistraat een hallegebod uit, waarbij gesteld werd dat een trouwfeest niet langer dan twee dagen mocht duren en dat maximaal twintig genodigden mochten deelnemen.

Heel populair waren de carnavalfeesten. Het gewone volk zocht zijn vertier in gebruiken zoals de zogenaamde berenjachten. Een persoon vermomde zich als beer en werd door zijn gemaskerde medespelers langs de straten opgejaagd en beschoten met geweren en pistolen..., met los kruit wel te verstaan. Maar in 1755 bijvoorbeeld kostte dit spel niettemin 'de beer' het leven, toen hij dodelijk getroffen werd door een weggeslingerd stuk metaal uit de loop van een geweer...

Deze enkele Brugse feestvoorbeelden als smaakmakers. Er zouden honderden boeiende verhalen kunnen gebundeld worden.

Behoren (interessante) feesten eigenlijk niet tot het cultureel erfgoed?

* * *

18 gebouwen kunnen op de Open Monumentendagen van 1998 in Brugge worden bezocht. Verschillende van de gebouwen zijn geen onbekende, maar door hun specifieke relatie met het thema *Feest* mochten ze niet ontbreken op het programma (zie nrs. 3 en 4 van deze brochure bijvoorbeeld). De twee schuttersgilden vieren mee, hun gebouwen en geschiedenis worden

verduidelijkt. Vooral de Sint-Sebastiaansgilde gebruikt schitterende architecturale entiteiten. Het kunstbezit van beide eeuwenoude verenigingen is ronduit indrukwekkend (zie nrs. 5 en 17 van deze brochure). Kerken zijn uiteraard hét kader voor religieuze feesten. Gidsen zullen u begeleiden door de kathedraal (zie nr. 16 van deze brochure), de militaire kapel en de prachtige kerk van Ter Duinen (zie nrs. 9 en 15 van deze brochure).

Ook nog vandaag zijn processies populair in onze stad: daarom de openstelling van de Blindekenskapel en de Heilig-Bloedbasiliek (zie nrs. 4 en 12 van deze brochure). In de Blindekenskapel zal de relatie met de processie worden verduidelijkt.

Huizen, waar salons aan feesten kunnen herinneren, zijn eveneens in het programma betrokken zoals de residentie van de gouverneur waar heel wat beroemde gasten deelnamen aan een feestmaaltijd (o.a. Napoleon, Alexander I, Lodewijk XVIII)(zie nr. 2 van deze brochure). Ook Boomgaardstraat 13 en H.-Geeststraat 4 zijn als grote herenhuizen, uit uiteenlopende periodes, het toneel van feestelijkheden geweest (zie nrs. 1 en 8 van deze brochure).

Typische feestgebouwen zijn uiteraard de stadsschouwburg, de orgelzaal en de kiosk in het Astridpark (zie nrs. 7, 11 en 18 van deze brochure). 19de-eeuwse gebouwen, waar interessante verhalen aan verbonden zijn en die feestelijk ogen.

Het zogenaamde Zwart Huis (het huis *De Pensee*) bezit zowel een sfeervolle herberg als een oude cinema. Beide nauw met het thema verbonden (zie nr. 13 van deze brochure).

Het voormalige Achturenhuis in de Dweerstraat wordt opengesteld als voorbeeld van een bescheiden Volkshuis en het tuinhuis in de Kastanjeboomstraat als voorbeeld van een restauratie die in de laatste tien jaar is uitgevoerd

(Kastanjeboomstraat 13 werd in 1991 ongerestaureerd aan het publiek getoond)(zie nrs. 6 en 10 van deze brochure).

Zoals gebruikelijk werden heel wat nieuwe historische gegevens over verschillende van de opengestelde monumenten opgezocht en verzameld. Deze kunnen aanleiding zijn tot verder onderzoek en zijn nu reeds een verrijking van de kennis van het Brugs architecturaal patrimonium.

Dat de Open Monumentendag niet enkel beperkt blijft tot de architectuur bewijst het betrekken van de archeologie bij die dag. De bescheiden maar spectaculaire sporen van een feestruimte uit de vroege Middeleeuwen kunnen bekeken worden in de Korte Molenstraat in Sint-Andries. De archeologen zullen er op zaterdagavond zelf een feest bouwen.

Het Jongerenproject Open Monumentendag zal voor de zevende maal van de partij zijn. Inspiratiebronnen voor hun realisatie zijn het Feest, de Renaissance en de Waarheid (zie nr. 7 van deze brochure).

De tentoonstelling, die doorgaat in het Museum voor Volkskunde, Rolweg 40, en als onderwerp heeft *50 jaar feest in de Verloren Hoek*, sluit uitstekend aan bij het thema en kan gratis bezocht worden op 12 en 13 september.

Niet minder dan 120 verschillende gebouwen konden in die afgelopen 10 jaar in Brugge bezocht worden. Het architecturaal erfgoed raakte op die manier heel wat beter bekend (en geliefd).

Wij hopen dat ook in 1998 Open Monumentendag een plezierige ontdekkingstocht wordt.

Na dit monumentenfeest blijf je zeker met geen kater achter.

Boomgaardstraat 13, het huis van Zuylen (nu Hotel Walburg)

**Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 14u tot 18u**

Gidsen zorgen voor begeleiding

Dit monumentaal herenhuis werd in 1861 in een rijke neoclassicistische stijl gebouwd naar een

De pleisterwanden zijn overdadig gedecoreerd

ontwerp van architect Isidoor Alleweireldt (1824-1892).

Opdrachtgever was aannemer - bouwpromotor Louis Devestel die in de kadastrale leggers als eigenaar genoteerd staat samen met Louis Vandenbossche, kapitein bij het 1ste Regiment Kurassiers.

Isidoor Alleweireldt was in het derde kwart van de 19de eeuw een vrij succesvol architect in Brugge (zie brochures Open Monumentendag 1990, 1994).

Hij bouwde tussen 1850-1865 verschillende majestueuze herenhuizen, waarvan er gelukkig enkele bewaard bleven: Minderbroedersstraat 1 (1849), Spinolarei 17 (1856), Kuipersstraat 21 (1859), Wapenmakersstraat 14 (1861), Sint-Jorisstraat 20 (1862), Hoefijzerlaan 21 (1865), ...

Boomgaardstraat 13 is een drie bouwlagen hoog langshuis waarvan de gepleisterde straatgevel rijkelijk werd versierd met imitatievoegen, geprofileerd en gedecoreerd lijstwerk en een opvallende kroonlijst die rust op zogenaamde *modillons* in gebakken aarde. Die sierelementen werden ook reeds in de 19de eeuw industrieel vervaardigd.

De voorgevel is geconcipeerd volgens de verhoudingen van de Gulden Snede... een perfecte geometrische en harmonische verhouding.

Uiterst links in de gevel en van het huis situeert zich de koetspoort. Via die poort komt men in de koetsdoorgang, waarop dwars de opvallende vestibule aansluit. Die loopt over twee niveaus en wordt overvloedig belicht door een veelhoekig bovenlicht. Grote blikvanger in dit herenhuys is het

trappenhuis waar het de aandachtige bezoeker opvalt dat de architect de zuilen en pilasters volgens de drie klassieke orden verfraaide (Dorische, Ionische en Corinthische Orde). Het bereikte ruimte-effect in de trapzaal is (bijna) adembenemend. Naast dit trappenhuis kunnen twee salons op de benedenverdieping bezocht worden. Ook hier gedecoreerde pleisterplafonds, plintlambriseringsen en marmeren schouwen.

In 1997 werd het huis gerestaureerd. Het pand was jarenlang erg verwaarloosd en onoordeelkundig gebruikt. Een jong echtpaar vond de moed dit 19de-eeuws juweel te restaureren en om te vormen tot hotel. In dit concreet geval een uitstekende herbestemming.

Wie waren nu de eigenaars voor en na 1861?

Het archiefonderzoek dat speciaal voor deze brochure werd verricht, verduidelijkt de bouwgeschiedenis.

Op deze plaats stonden zeker vanaf de 16de eeuw twee huizen, waarvan één de naam *Cipres* (betekent Cyprus) droeg.

In 1569 was Jacquemijne van Troijen eigenares van het huis zonder naam. Haar erfgenamen verkochten het in 1581 aan *velleplootere* Jacques Bultync. In 1630 werd Daniel Le Begue de nieuwe eigenaar. Hij had het buurhuis *Cipres* reeds in 1605 kunnen aankopen en voegde de twee huizen samen tot één woonst. Het huis *Cipres* (soms Cijpers geschreven) was in 1599 eigendom van Nicolaas Le Gillon (+1624), nadien van notaris Charles Breydel en dus vanaf 1605 van Le Begue. De familie Le Begue was bedrijvig in de textielhandel. Daniel Le Begue bezat ook het huis *De Bijbel* (naast de *Rode Leeuw*, Kelkstraat 2). Hij trouwde met Marie Boudens en was baljuw (belast met de rechtsspraak) en stokhouder (veilingmeester) van de heerlijkheden van Male en Sijsele.

Het eigendom in de Boomgaardstraat werd in 1654 omschreven als *een huys(...) wijlen twee woonsten*

gheweest sijnde ende nu an elcander gheaplijceert danaf het noorderste ghenaaamt Cipers(...) achterwaerts streckende. Tvoors. huus Cipers metten platse van lande loove ende peertstalle daer medegaende ende tsuyderste deel van de voors. verbonden huijse wesende eene camer met cantoir (kantoor) ter straete metten eenen nieuwer steenen ghevel achterwaerts streckende tot (...).

Cipres moet steeds het belangrijkste huis geweest zijn. Het beschikte in het begin van de 16de eeuw over een ruime koer waarop paardenstallen gebouwd waren.

Tussen 1659 en 1669 is Louis van Lykerke eigenaar en bewoner van het pand. De Bruyne verkocht het op 8 maart 1669 aan Anna Van Wymeersch, de weduwe van Adriaan De Bruyne. De familie De Bruyne was actief in de handel. In 1688 schonk koopman François De Bruyne de helft van het huis *metter warmer handt* (m.a.w. in levende lijve) aan Jacomo De Pape en Barbara Joanne De Bruyne. De zeer rijke De Pape stierf in 1702 in Middelburg. In zijn boedelbeschrijving staat vermeld dat het huis Cipres (dan duidelijk de naam voor beide vroegere huizen) over een tuin en een huisbrouwerij beschikt. De Pape verhuurde het huis aan Judocus Vande Walle. De familie De Pape bleef eigenaar tot in 1757.

Van 1757 tot 1792 is het in bezit van notaris Charles Corthals en op 28 november 1792 kocht drukker en boekhandelaar Joseph De Busscher (1741-1826) het eigendom.

In de Franse tijd gaf hij onderdak aan François Saey, *receveur des domaines nationaux*. Joseph De Busscher was samen met J. Van Praet en F. De Sloovere, één van de belangrijkste zogenaamde *verlichte* boekverkopers van Brugge in een periode, waarin zoals bekend de leeswoede enorm toenam. De Busscher schepste in zijn advertenties op dat hij binnen de 15 dagen boeken uit Parijs of Amsterdam kon leveren. Hij was daarenboven de belangrijkste drukker in de stad op dat ogenblik.

Na De Busschers overlijden ging het eigendom over in handen van de renteniersfamilie de Peneranda. Angélique, Charles en Joseph De Peneranda kwamen er op 16 oktober 1827 wonen samen met hun dienstpersoneel. Geen enkel van de broers en zusters huwde en in 1856 verlieten zij het huis *Cipres* en verkochten het door aan Louis Devestel.

Devestel en Vandenbossche verkochten het op hun beurt in 1876 aan Prosper en Pelagia Van Zuylen-Van Nyevelt. Nadien verwierf de gepensioneerde luitenant-generaal Narcisse Allay-de Perceval het pand en nog later werd het eigendom van de bekende liberale advocaat Augustus Vander Meersch, één van de eerste leden van de Commissie voor Stedenschoon die tevens een interessant werk over Brugge schreef. Als publicist volgde hij met argusogen de restauraties in het begin van de eeuw. Van der Meersch verkocht het huis in 1906 aan de handelaarsfamilie Carpentier.

Boomgaardstraat 13 is beschermd als monument bij M.B. van 5 december 1996

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis: Stadsarchief Brugge,
Oud Archief 138, Sint-Janszesendeel, fol. 418, 419, 2456/ *Oud Archief 198*, Klerken van de Vierschaar 547, fol. 71v - 74, 1037, fol 123v - 124v; 683, fol 1 - 2, 680, fol. 166 - 167v. / *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 5945 / *Kadastrale leggers*, art. 131, 824, 965 / *Bevolkingsregisters A4126*, vanaf 1792

Burg 3, de residentie van de gouverneur

Open op zondag 13 september 1998 van 10u tot 12u30 en van 13u30 tot 18u (niet op zaterdag !)

Het pand is uitsluitend te bezoeken via het Provinciaal Hof, Markt 3 (zie nr. 14 van deze brochure).

Gidsen zorgen voor begeleiding.

Als u via het Provinciaal Hof de ambtswoning van de gouverneur bezoekt, vragen wij even de aandacht voor de bijzondere fraaie bakstenen achtergevel van het Provinciaal Hof met het grote roosvenster. Een groot contrast met de natuurstenen voorgevel aan de Markt.

Het ligt in de bedoeling om in de nabije toekomst een grondige historische en kunsthistorische studie te wijden aan de huidige ambtswoning van de gouverneur. Voorlopig zijn de gegevens schaars en onvolledig.

De achtergevels van de ambtswoning zijn bepleisterd. De toegang bevindt zich in een twee bouwlagen hoge galerij. Bemerk tussen de vensters op de benedenverdieping de halfzuiltjes, die met een kapiteeltje met palmetblad zijn afgewerkt. De bovenverdieping, nu met glas afgewerkt, was mogelijk oorspronkelijk open.

Op de Open Monumentendag kunnen de galerij, meerdere salons en de inkomhal bezocht worden.

In de **galerij** staan een grote reeks witgeschilderde houten zetels opgesteld die dateren uit het begin van de 19de eeuw. Nog enkele directoire-kenmerken worden verwerkt in de empirefauteuils, die met een typische groene stof zijn bekleed.

Recht tegenover de ingang bevindt zich het zogenaamde **blauwe salon**. De plafonds zijn bepleisterd en verfraaid met lijstwerk. Oude moerbalken zitten verborgen onder het pleisterwerk. De parketvloeren werden recent vernieuwd. De aankleding van het blauwe salon gebeurde in neo-Lodewijk XVIde-stijl, ook de witmarmeren schouw en het bronzen schouwstuk (vervaardigd in de *Compagnie de Bronze* in Brussel) zijn in die stijl.

In het blauwe salon ziet men links en rechts dubbele deuren die naar de andere salons leiden. Dit is nog een typisch 18de-eeuwse planindeling: de enfilade of een aaneenschakeling van ruimten op een doorlopende as zodat de doorgangen in elkaars verlengde liggen.

Het salon, links van het blauwe salon, staat bekend onder de naam **salon de l'horloge**. In de linkerwand zit inderdaad een 18de-eeuws uurwerk dat genaamt is *Jacques Minne à Bruges* (in het stadhuis is een pendule bewaard van Jacques Minne). Ook hier zitten moerbalken onder het pleisterwerk. De grijswitte marmeren schouw in Lodewijk XVde-stijl lijkt authentiek 18de-eeuws. De zetels, het haardscherm en kamerscherm in Lodewijk XVIde-stijl zijn bijzonder fraai, ook door de bekleding in tapijtwerk. De afbeeldingen refereren naar de muziekkunst.

Het **rooksalon** is sober gestoffeerd. De twee mahoniehouten canapés (of confidentes) in empirestijl zijn authentiek. Het fraaie halvemaantafeltje, eveneens in mahoniehout, lijkt 18de-eeuws.

Het rooksalon zal in de vroegere planindeling ongetwijfeld als *antichambre* gefungeerd hebben. In dit soort ontvangstkamer kon men voor kleine gezelschappen de tafel dekken. Via het rooksalon bereikt men de **eetkamer**, waarvan de aankleding hoofdzakelijk uit de empiretijd dateert. De mahoniehouten buffetkasten zijn in een zuivere empirestijl, evenals verschillende zetels met cariathiden afgewerkt en stoelen die met hondjes

zijn gedecoreerd. De stoelen zijn (onderaan) getekend met de initialen R.E. In het eetsalon is een witmarmeren schouwte bewaard, waarboven een spiegel opgesteld is met een mahoniehouten omlijsting eveneens in empirestijl. Via het rooksalon bereikt men de gang met de **trapzaal**. De witmarmeren trap ontdubbelt zich ter hoogte van de bordes. De architecturale aankleding van muren, deuren en trap is gerealiseerd in een neoklassieke stijl, die sterk aan het werk van arch. Isidoor Alleweireldt (1824-1892) doet denken (zie nr. 1 van deze brochure).

Voorals tussen 1859 en 1865 was I. Alleweireldt actief in Brugge en op dat ogenblik was de liberaal Benoit-Joseph Vrambout (1857-1877) gouverneur. De keuze van Alleweireldt als architect zou voor de hand gelegen hebben. Verder archiefonderzoek is hier noodzakelijk.

Ter hoogte van het bordes hangt een groot wandtapijt dat uit 1958 dateert (de wereldtentoonstelling) en Tjil Uilenspiegel, Lamme Goedzak, Brugge en Damme voorstelt. Het tapijt is getekend A. Dasnos.

In de gang staat een marmeren borstbeeld van Leopold II in 1907 gehouwen door Gustaaf Pickery (1862-1921) en dit waarschijnlijk naar aanleiding van de inhuldiging van Zeebrugge.

Om de hoek hangt een boeiend schilderij, dat gesigneerd is Frans Verhas en uit 1886 dateert. Leopold II en zijn vrouw Marie-Henriette zijn makkelijk te herkennen maar verder weten wij voorlopig niet welke gebeurtenis werd gepenseeld. Staat ook gouverneur Leon Ruzette afgebeeld? En is het jonge paar misschien prinses Stéphanie en haar gemaal Rudolf? Wellicht wordt dit enigma spoedig opgelost.

Frans Verhas (Dendermonde 1832 - Brussel 1897) is bekend als genre- en historieschilder. Hij is de zoon en de leerling van Emmanuel Verhas en de broer van Jan-Frans Verhas. Hij studeerde aan de Academie van Brussel en vestigde zich in 1867 in Schaarbeek. Van zijn composities wordt gezegd dat ze goed zijn opgebouwd en dat de details met een enorme precisie worden weergegeven. Zijn historische taferelen getuigen van een krachtig realisme. Er wordt werk van hem bewaard in de musea van Brussel, Gent, Luik en Dendermonde.

Het bezoek eindigt in de **inkomhal**. Het is een grote rechthoekige ruimte met in de wanden telkens twee dubbele deuren, die voor een perfecte symmetrie zorgen. Het pleisteren lijktwerk op plafond en muren lijkt 18de-eeuws, ook hier is verder onderzoek nodig. Midden in de wit-zwart marmeren vloer zit een ster motief verwerkt.

Bij het verlaten van het pand moet zonder twijfel nog de prachtige voorgevel bewonderd worden. De bepleisterde gevel is streng geometrisch opgebouwd (volgens de Gulden Snede) en is drie bouwlagen hoog en vier traveeën breed. Door de pilasters die over twee bouwlagen doorlopen spreekt men van een gevel van de colossale orde. De vlakke pilasters zijn afgewerkt met Corinthische kapitelen die een eenvoudig hoofdgestel dragen. Bemerkt ook de uitspringende kroonlijst op zogenaamde klosjes, die mee de horizontaliteit van de gevel bepaalt.

De *cour d'honneur* is afgesloten met een fraai hek in empirestijl dat pas uit 1893 dateert en in Jumet gemaakt werd door Leopold Langlet.

Enkele jaren terug werd in archiefdocumenten, bewaard in het Rijksarchief, ontdekt wanneer deze gevel werd gebouwd en door wie.

Op de plaats van de gouverneurswoning stond in de 18de eeuw de residentie van de Brugse bisschop. Met de annexatie bij Frankrijk op het eind van de 18de eeuw werd deze residentie ingericht als prefectuur van het Leiedepartement. Het bestaande gebouw moet echter niet met de smaak van de Franse bezetters overeengestemd hebben.

Met een budget van 100 000 fr., door Parijs ter beschikking gesteld, gaf prefect Bernard-François de Chauvelin (prefect van 1804-1810) opdracht aan de Brugse architect Joseph-François van Gierdegom om dit gewezen bisschoppelijk paleis om te bouwen naar Franse smaak. De werken werden uitgevoerd tussen 1806-1808. Vergeten wij niet dat de vlak nabij gelegen Sint-Donaaskathedraal, het kapittelgebouw en het pand tussen 1799-1801 werden gesloopt en dat op het Burgplein een herschikking nodig bleek.

Joseph-François van Gierdegom (1760-1844), zoon van een timmerman-schrijnwerker, volgde zijn architectuuropleiding aan de Academie in Brugge. Vanaf 1802 was hij zelf leraar architectuur aan de Academie en later waarnemend directeur. Van Gierdegom was één van de belangrijkste vertegenwoordigers van het classicisme in Brugge. Heel knap was zijn ontwerp van het kasteel 't Foreist in de Doornstraat in Sint-Andries (gedeeltelijk uitgevoerd).

De verbouwingswerken werden door Brugse ambachtslieden uitgevoerd: metselaar François Laveigne, steenhouwer Charles Schoone (die niet minder dan 16 marmeren schouwen leverde), meestertimmerman Jean-Nepomucène van Gierdegom (die ondermeer de ramen en schouwspiegels vervaardigde), stucadoor Johannes Van Sassenbrouck jr. (die het pleisterwerk uitvoerde), ...

Mevrouw Riethaghe zorgde voor de afwerking: de salons werden behangen met geschilderd behangselpapier en de ramen kregen gordijnen. Daarnaast leverde ze ook twee luchters, twee canapés, twaalf zetels, twaalf stoelen en (niet minder dan) twaalf speeltafels. Dit deel van de aankleding kostte 9 670 fr.

De tuin werd aangelegd door de heren Louage en Lagache. 1 050 dagen lang plantten zes mannen niet minder dan 2 000 bomen, struiken en bloemplanten. De kosten liepen op tot 4 500fr.

Het voorziene budget van 100 000 fr. werd met 40 000 fr. overschreden.

De opdrachtgever van de verbouwingen was de uit Parijs afkomstige markies Bernard-François de Chauvelin (1766-1832). Hij woonde in het huis met zijn vrouw J. Boullogne en zijn privé-secretaris Jean-Charles Bienaimé. De Chauvelin was de voormalige *maître de la garde-robe* van koning Lodewijk XVI maar niettemin een aanhanger van het revolutionaire ideeëngoed. Voor zijn aanstelling als prefect in Brugge was hij ambassadeur in Londen en Firenze. Tijdens zijn ambtsperiode in Brugge ontving hij Napoleon en Marie-Louise van 18 tot 20 mei 1810. De prefectuur werd speciaal voor het keizerlijke koppel extra rijk gestoffeerd met meubilair, ontleend uit privé-woningen in Brugge.

Vanaf december 1830 wordt het pand gebruikt als gouverneursresidentie. In de loop van anderhalve eeuw is heel wat gewijzigd aan het interieur. Van de verbouwing uit het begin van de 19de eeuw lijkt weinig bewaard.

De residentie is beschermd als monument bij K.B. van 16 december 1991.

Burg 12, de gotische zaal

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 17u
en op zondag 13 september 1998 van 9u30 tot 12u30
en van 14u tot 17u

Gidsen zorgen voor begeleiding.

De gotische zaal werd reeds tweemaal opengesteld naar aanleiding van de Open Monumentendag (brochures Open Monumentendag 1990, nr. 2 en 1995, nr. 4). Geen enkel andere publieke ruimte kadert echter zo goed in het thema *Feest* als deze en dit door de kleurrijke aankleding. Bovendien worden hier toch ook jaarlijks honderden Bruggelingen '*feestelijk*' in het echt verbonden en is de zaal getuige geweest van heel wat feestelijke gebeurtenissen.

Het Brugse stadhuis is het oudste middeleeuwse stadhuis in Vlaanderen en diende tot voorbeeld van vele andere zoals dat van Leuven, Brussel en Oudenaarde.

Tussen 1376 en 1420 werd het hoge voorgebouw, dat afgewerkt is met de fraai gesculpteerde natuurstenen gevel en beklemtoond door hoektorentjes, gebouwd onder de leiding van meester metselaar Jan Roegiers. Het rijke beeldhouwwerk werd vervaardigd door een ploeg steenhouwers onder de leiding van Jan van Valenciennes.

In de 15de eeuw en dit tot in de 19de eeuw was de bovenverdieping van het voorgebouw in twee afzonderlijke ruimtes verdeeld, die door een houten afsluiting van elkaar waren gescheiden. De grootste zaal (vier traveeën diep, richting Heilige-Bloedkapel) was de oorspronkelijke schepenkamer. De kleinste zaal (slechts twee

traveeën diep, richting Burgerlijke Griffie) was gekend onder de naam voorzaal. Of die voorzaal, net als de schepenkamer oorspronkelijk met houten hanggewelven was afgedekt, is niet met zekerheid te achterhalen. In ieder geval bestonden de hanggewelven niet meer in de 19de eeuw. Toen was er een vlakke houten zoldering (met moer- en kinderbalken?) als afdekking. De aankleding van beide zalen zal in de loop van de geschiedenis meermaals aan de smaak van de tijd zijn aangepast, maar de indeling bleef ongewijzigd. In het begin van de 19de eeuw werd de schepenkamer ingericht als stadsbibliotheek en dit bleef zo tot in 1884. Iconografische documenten uit die tijd geven een kijkje op de inrichting van de bibliotheek. De houten hanggewelven zijn duidelijk aanwezig.

Reeds in 1884 werden plannen gesmeed om de bovenzalen te restaureren. Stadsarchitect Louis Delacenserie (1832 - 1909) werd belast met de opmaak van de plannen. In een vroeg ontwerp voorzag hij nog steeds een houten, opengewerkte en druk gesculpteerde scheidingswand tussen de twee ruimtes. Door de plannen voor de decoratieve afwerking van de muren werd daarvan afgestapt.

Op initiatief van de toenmalige minister van Landbouw (onder welk departement toen monumentenzorg ressorteerde) werd de Antwerpse kunstschilder Albrecht De Vriendt (1843 - 1900) aangesteld om muurschilderingen te ontwerpen. In 1890 werd begonnen met de voorbereidende werken: opnieuw open maken van twee vensters in de zuidwand en het plaatsen van hanggewelven in de vroegere voorzaal, naar het model van de bestaande. Een nieuwe, grote zaal werd zo gecreëerd. Terzelfdertijd werd ook de benedenzaal in een volledig '*gotisch*' kleedje gestopt. De 18de-eeuwse graatgewelven op Dorische zuilen en de bestaande trap werden afgebroken en vervangen door een eikenhouten zoldering met fraai versierde balksleutels en een monumentale trap.

Tien jaar lang werd aan de bovenzaal gewerkt. Het Procinviebestuur betaalde de nieuwe, monumentale schouw die naar het ontwerp van Louis Delacenserie gehouwen werd door Pieter De Wispelaere. Minstens zeven nieuwe kraagstenen werden door beeldhouwer Roggeman gemaakt. Hij herstelde ook grondig de bestaande. De eikenhouten lambriseringen en banken werden in 1899 gemaakt door schrijnwerker F. Scourion, evenals de (zo romantische) tribune van de minnestrelen.

De twee bronzen beelden boven het dubbele portaal in de oostelijke wand zijn het werk van beeldhouwer Jules Anthone (1859 - 1923), een leerling en medewerker van Hendrik Pickery en Romeprijswinnaar in 1885. De zes ramen in de hoge spitsboogvensters zijn verfraaid met medaillons met de geschiedenis van koning David en scènes uit het leven van Christus, ontworpen door de Brugse kunstschilder Emile Rommelaere (1873 - 1861) en uitgevoerd door glazenier Jules Dobbelaere (1859 - 1916).

Emile Rommelaere was van 1884 tot 1891 leerling aan de Stedelijke Academie van Brugge. Vanaf 1891 studeerde hij in Antwerpen met ondermeer Albrecht De Vriendt als invloedrijk leraar. In 1895 werd hij leraar aan de Brugse Academie

Uiteraard zijn vooral de muurschilderingen beeldbepalend in de ruimte. Deze zijn uitgevoerd met olieverf op een droge bepleistering. Twaalf belangrijke momenten of facetten van de lokale geschiedenis worden op een zeer naturalistische wijze gepenseeld: de instelling van de Orde van het Gulden Vlies, de schenking van de relikwie van het Heilig-Bloed door Diederik van de Elzas, het Sint-Janshospitaal en de verzorging van de armen, de Duitse kooplieden in 1360, de wetten en gebruiken ingesteld door graaf Filips in 1190, Jan Van Eyck krijgt het bezoek van Burgemeester en

Schepenen, Jan Brito en zijn boekenwinkel in Sint-Donaas in 1466, de eerste steenlegging van het Stadhuis in 1376, Jacob van Maerlant, buitenlandse handelaars op de Brugse markt, de inhuldiging van de nieuwe vaart naar het Zwin in 1404, de terugkomst na de Guldensporenslag in 1302...

Op het tafereel met de inhuldiging van het kanaal naar het Zwin zijn Albrecht (met baard) en Juliaan (met snor) De Vriendt afgebeeld.

Albrecht en Juliaan De Vriendt waren beide zonen van de Gentse historie- en genreschilder Jan De Vriendt. Ze kregen hun opleiding eerst aan de Gentse en later aan de Antwerpse Academie, waar ze enorm beïnvloed werden door de stijl van Hendrik Leys. Beide broers waren op kunstgebied nauw met elkaar verbonden en grote bewonderaars van de Vlaamse Primitieven. Albrecht werd directeur van de Antwerpse Academie en Juliaan werd volksvertegenwoordiger.

Na de dood van Albrecht in 1900, werkte Juliaan de muurschilderingen af. De muurschilderingen werden wel aangezet door de Bruggeling Emile Rommelaere. Naast de historietaferelen sieren nog (beroemde) Bruggelingen, graven van Vlaanderen, wapenschilden en ambachtblazoenen de muren.

De gekozen afbeeldingen en de manier waarop ze zijn afgebeeld werden door de kunstenaars grondig voorbereid. Iconografische en archivalische bronnen werden zorgvuldig onderzocht. Sindsdien is hun werk in Brugge een bestendig inspiratiebron geweest voor historische stoeten.

De sculpturale decoraties zijn nog slechts gedeeltelijk origineel 15de-eeuws. De houten

kruisribbengewelven zijn uitbundig versierd. De hanggewelven komen centraal neer op florale motieven. In de sluitstukken bovenaan de gewelven steken een reeks ronde medaillons met voorstellingen uit het Nieuwe Testament en een reeks vierlobbige medaillons met beeldhouwde figuren (Madonna met kind, de evangelisten, profeten en heiligen). De sluitstukken zijn omkranst met bladmotieven. De ribben van het gewelf rusten aan de wanden op stenen consoles met uitbeelding van de 12 maanden en de 4 natuurelementen. Al deze sculpturale decoraties zijn gepolychromeerd en verguld met bladgoud.

Met enthousiasme werd rond de eeuwwisseling gewerkt aan de feestelijke monumentale zaal. Geen *fake* zoals sommigen bout beweren, maar een nieuwe creatie typisch voor de toenmalige *tijdsgeest*, waarbij de architecten, beeldhouwers en schilders hun 19de-eeuwse visie op het verleden hebben vertolkt. Samen met het interieur van de Heilig-Bloedkapel is dit één van de merkwaardigste realisaties uit die tijd. Een bezoek meer dan waard.

Binnenkort zullen de muurschilderingen worden gereinigd en geconserveerd.

Het Stadhuis is beschermd als monument bij K.B. van 25 maart 1938.

Burg 13, de Heilig-Bloedbasiliek

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 14u tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding

Alhoewel de Heilig-Bloedbasiliek bij alle architectuur- en kunstliefhebbers genoegzaam bekend is, was een openstelling in kader van het thema *Feest* aangewezen.

Vooraf de Heilig-Bloedprocessie refereert naar een feestgebeuren. De Stad Brugge was en is op de dag van deze religieuze processie steeds in feeststemming. Het ligt in de bedoeling van de Edele Confrerie van het Heilig-Bloed om tegen het jaar 2000 een 'vernieuwde' processie door de straten van Brugge te laten trekken.

In de zuidoostelijke hoek van het Burgplein bevindt zich de Heilig-Bloedkapel.

De buitengevel van deze dubbelkapel is gedeeltelijk in witte natuursteen en in baksteen. Het bakstenen gedeelte dateert uit het begin van de 19de eeuw. De scheiding tussen de bouwmaterialen wijst de rooilijn aan waar tot dan, het trappenhuis naar de bovenkapel stond. De Romaanse benedenkapel is volledig ingekapseld in een gotische structuur.

De bovenkapel dateert uit de 15de eeuw, maar het interieur werd in de 19de en in het begin van de 20ste eeuw volledig nieuw aangekleed. De spitsboogvensters van de bovenkapel bevatten glasramen met de portretten van de graven en gravinnen van Vlaanderen. De natuurstenen

balustrade, die de gevel beëindigt, vertoont de kenmerken van de Brabantse gotiek.

De **benedenkapel** is toegewijd aan Sint-Basilius. Diederik van de Elzas en zijn vrouw Sibylla van Anjou staan bekend als de bouwheren van deze kapel. Ze stond in verbinding met de toenmalige grafelijke residentie, het Steen, dat zich naast de kapel bevond.

In dit Romaanse bedehuis komt weinig licht binnen wat de specifieke sfeer ten goede komt. Het is het best bewaarde voorbeeld van Romaanse architectuur in West-Vlaanderen. De driebeukige kapel met een ondiep koor, dat met halfronde apsis is afgewerkt, is met kruisgewelven overkluisd, die door vier zware zuilen worden ondersteund.

Tegen de muren bemerkt men pilasters met halfzuiltjes. Enkel de kapitelen en de basementen van de kolommen en zuilen zijn met beeldhouwwerk verfraaid. Door dat in de 19de eeuw de oorspronkelijke kalklagen van de muren en zuilen werden verwijderd, is nu het oorspronkelijk bouw materiaal herkenbaar. Vooral veldsteen uit de streek aangevuld met tufsteen uit het Rijngebied werd gebruikt om die kapel in het midden van de 12de eeuw op te trekken (baksteen wordt pas volop in de 13de eeuw gebruikt).

Wij vestigen de aandacht op het prachtige bas-reliëf, dat zich in de aanpalende ruimte boven de ingang tot de zuidbeuk bevindt. Dit 12de-eeuwse kunstwerk stelt het doopsel van Christus of van Basilius voor en werd hoogstwaarschijnlijk in Doornik vervaardigd. Daarnaast is ook de gepolychromeerde Madonna met kind uit de 14de eeuw bijzonder waardevol.

Naast het koor van de benedenkapel situeert zich de Ivokapel, die in 1503 gebouwd werd (zie brochure Open Monumentendag 8 september 1996, nr. 2).

De **bovenkapel**, de eigenlijke Heilig-Bloedkapel bereikt men via de Steeghere (of het trappenhuis). Het oorspronkelijk 16de-eeuwse trappenhuis was tijdens de Franse revolutie nagenoeg volledig verwoest. Het werd in 1832 - 1837 gereconstrueerd naar ontwerp van de architecten Joseph-François van Gierdegom en Jean-Brunon Rudd. Deze reconstructie werd bekostigd door Nicolaas de Roovere, de laatste monnik van de cisterciënzerabdij Ter Duinen. In de gevel zijn duidelijk renaissancekenmerken herkenbaar. Zowel de vorm van de zuilen als de beeldenmedaillons zijn typisch renaissancistisch. Reeds in 1893 - 1894 werd deze gevel gerestaureerd. Het vergulde beeldhouwwerk dateert uit die restauratiecampagne en is werk van de Brugse beeldhouwer Michiel D'Hondt (1848-1932). De beelden stellen vorsten voor en verwijzen ook naar de geschiedenis van de kapel.

De Heilig-Bloedkapel is, samen met de bovenzaal van het Stadhuis, de merkwaardigste realisatie van neogotische interieurdecoratie in Brugge. Een aandachtig bezoek meer dan waard.

De muurschilderingen in het koor (1909) zijn het werk van talentvolle oud-leerlingen van de Sint-Lucasschool in Gent: Frans-Joseph Coppejans (1867 - 1947), die het totaalconcept bedacht, en René De Cramer (1876 - 1951), toonaangevende decorateur in het Interbellum. De twee kunstenaars zijn duidelijk onderscheidbaar in het bovenste en onderste deel van de decoratie: de ene met de lineaire stijl en de andere met de picturale. Centraal is de Drieëenheid voorgesteld (God de Vader, als een oude man iets boven Christus geplaatst die aan het kruis hangt, en de H.-Geest in de gedaante van een duif). De drie figuren zijn gevat in een mandorla (een amandelvormige stralenkrans) met in de rand Cherubijnen. Een engel vangt het bloed van Christus op, een duidelijke verwijzing naar de hier bewaarde relik. Andere engelen houden passiewerktuigen vast. Op de achtergrond zijn Bethlehem en Jeruzalem voorgesteld. Op de

voorgond verwijzen de twaalf schapen naar de apostelen en de gelovigen die zich vol hoop richten naar de Levensbron (de fontein, symbool van geestelijk leven en verlossing). Het benedendeel, door een decoratieve fries met wapenschilden van het bovendeel gescheiden, geeft het verhaal van de relik weer. Links is graaf Diederik van de Elzas afgebeeld die de relik ontvangt van de patriarch van Jeruzalem. Rechts zien we de graaf en zijn vrouw Sibylla van Anou, die de relik toevertrouwen aan de kapelaan van de kapel. Deze kreeg de fysionomie van de bekende pastoor Louis Van Haecke, verbonden aan de Heilig-Bloedkapel van 1864 tot 1909. Toen Van Haecke in dienst was als kapelaan kende de verering van het Heilig-Bloed een grote bloei. Geen moeite was hem te veel om speciale diensten in te richten, ook voor buitenlandse bezoekers. Hij leidde veelal de wekelijkse plechtigheden op vrijdag en zondag en hield talrijke preken. Van zijn hand is het boekje *Le précieux Sang à Bruges* uit 1869.

De zijmuren, tussen de vensters aan beide zijden van het koor, zijn in lineaire stijl geschilderd en stellen o.m. figuren uit het Oude Testament voor die verband houden met de verering van het Heilig-Bloed. Tekstbanderollen verduidelijken hun identiteit.

Met sjabloontechniek is de benedenzone van de koormuren weelderig gedecoreerd met pelikaanmotieven. De pelikaan staat symbool voor de offerdood van Christus en de opstanding omdat hij volgens de legende uit liefde zijn jongen doodde en met zijn bloed weer tot leven wekt (ook het symbool voor christelijke liefde).

De kleurrijke glasramen, in sterk contrast met de bruinrode kleuren van de muurdecoratie, stellen vorstenparen voor. Ze dateren uit 1845 - 1846 en werden gemaakt door de Mechelse glazenier Jean-François Pluys (1810 - 1873). Deze architect en beeldhouwer speelde ook op het gebied van de glasschilderkunst een pioniersrol in België. De bomaanslag op de Brug op 13 februari 1967

veroorzaakte grote schade aan de glasramen. Ze werden in 1969-1970 hersteld door glazenier G. De Lodder (toen slopen enkele foutjes in de heraldische motieven).

Het glasraam in het spitsboogvenster in de westgevel is van een ander type, met uitbeelding van het verhaal van de Heilig-Bloedrelikwie. Het werd in 1853 gemaakt door de vooraanstaande Brusselse glazenier Jean-Baptiste Capronnier (1814 - 1891), die ook de glasramen voor de Sint-Michielskathedraal in Brussel vervaardigde.

Drie rondbogen op halfronde zuilen scheiden de Heilig-Bloedkapel van de Heilig-Kruiskapel. *(Voor een Heilig-Bloedprocessie in de Middeleeuwen door de straten van Brugge trok, was reeds lang een Heilig-Kruisprocessie populair).*

Het kleurenpatroon van deze kapel is totaal verschillend.

De rondbogen en zuilen zijn gepolychromeerd naar een ontwerp van William Curtis Brangwyn (1839 - 1907), vooral als architect werkzaam en vader van de in Brugge beter bekende schilder en graficus Frank Brangwyn. De katholieke Engelse familie Brangwyn verbleef hier tussen 1865 en 1875. De polychromie, uitgevoerd door A. Vander Beke, dateert uit 1865. De voorstellingen van Jozef van Arimatea en Maria-Magdalena, zijn in 1865 geschilderd door de Luikse kunstenaar Jules Helbig (1821 - 1906), een adept van de Nazareners.

De expositietroon in witte natuursteen in combinatie met donkere marmers, werd eveneens door W.C. Brangwyn ontworpen in Hoogvictoriaanse stijl. De wanden in de Heilig-Kruiskapel zijn met motieven van het Lam Gods en duiven gedecoreerd (symbolen van de liefde van Christus?). Links en rechts van de expositietroon zijn de spitsboogvensters opgevuld met glasramen. Het linker (meer blauwe) glasraam (het zogenaamde de Mooreghemraam) werd in 1850 gemaakt door Jean-Baptiste Bethune (1821 -

1894). Het stelt Veronica en Longinus (die Christus' zijde met de lans doorstak) voor, twee heiligen die nauw met de verering van het Heilig-Bloed werden verbonden. Het rechter (meer rode) glasraam (het zogenaamde de Croeserraam) dateert uit 1864 - 1865 en werd door de Bruggeling Henri Dobbelaere (1829 - 1880) gemaakt. Het stelt Carolus Borromeus en Helena voor. Helena, moeder van keizer Constantijn de Grote, ontdekte volgens de legende het kruis en Carolus Borromeus was patroon van de zielenzorgers en een beschermheer tegen de pest. Het grote glasraam in de westwand uit 1864 is eveneens van Dobbelaere en stelt de heiligen Johannes en Jozef voor (het zogenaamde Gillès de Pelichyraam). Dit glasraam werd in 1934 uitgebreid met de 28 wapenschilden van de toenmalige leden van de Edele Confrerie van het Heilig-Bloed.

Wij vestigen de aandacht op de bijzondere eikenhouten preekstoel, die gemaakt is in de vorm van een wereldbol en daarmee wil verwijzen naar de verspreiding van het evangelie over de wereld. De preekstoel werd in 1728 gemaakt door Hendrik Pulinx sr., de meest talentvolle Brugse beeldhouwer op dat ogenblik (zie nr.8 van deze brochure).

Het witmarmeren altaar in de Heilig-Kruiskapel is eveneens door Hendrik Pulinx gemaakt. Dit altaar in rococostijl stond oorspronkelijk in de kapel van het landhuis van het Brugse Vrije (nu de leeszaal van het Stadsarchief, Burg 11A).

De Heilig-Bloedbasiliek is beschermd als monument bij K.B. van 25 maart 1938.

Carmersstraat 174, de Sint-Sebastiaansgilde

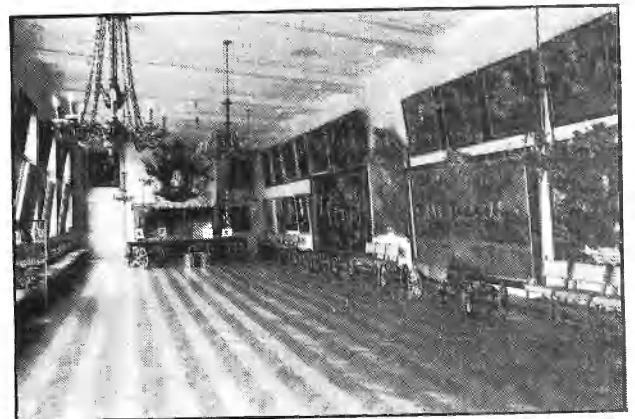
**Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u**

Gidsen zorgen voor begeleiding

Zeker in de 14de eeuw bestond de Sint-Sebastiaansgilde, want toen reeds beschikten de schutters over een eigen kapel in het minderbroedersklooster. Iedere gildebroeder moest Brugs poorter zijn, een eed van trouw afleggen, lidgeld en ook een doodschuld betalen. De kruisboogschutters speelden zeker tot aan de opkomst van vuurwapens een belangrijke rol in de verdediging van de stad als onderdeel van de stadsmilitie. Hun militaire functie verminderde sterk in de 15de eeuw, maar de Stadsmagistraat schakelde gretig de gilde in om feestelijkheden op te luisteren, toernooien en schietwedstrijden in te richten en om de hertogen van Bourgondië te begeleiden.

De gildeleden stapten ook op in de Heilig-Bloedprocessie (zie nr. 4 van deze brochure) en de

De banketzaal van de Sint-Sebastiaansgilde

Blindekensprocessie (zie nr. 12 van deze brochure). Het Sint-Sebastiaansfeest op 20 januari was telkens aanleiding tot het inrichten van een groot festijn met smulpartij. In 1454 bijvoorbeeld waren er 77 tafelenoten waaronder Bruggelingen met klinkende namen zoals Jacob Adornes, Jacob vander Buerse, Jan Breydel en Jan Van Vijve.

Vanaf 1454 kon de gilde over een eigen lokaal beschikken op de plaats waar zich nu het Guido Gezelmuseum bevindt (Rolweg 64) en pas in 1573 kochten ze in de onmiddellijke omgeving in de Carmersstraat het zogenaamde *Lombaertsheester* aan Cornelis De Bloeis, stadsthesaurier. Op het terrein stond reeds het gebouw met de traptoren, dat wellicht een twintigtal jaar vroeger was opgetrokken.

In 1632 en 1662 werd het gebouw uitgebreid met een lange eenlaagsvleugel en in 1685 kwam er tegen de oostgevel nog een kleine koor bij voor de huiskapel (dit verdween met de 19de-eeuwse restauratie).

De oudste vleugel is een prachtvoorbeeld van de laatgotische Brugse baksteenarchitectuur. Het fantasierijke en fraaie metselwerk van de 26 meter hoge achtzijdige toren en het verticalisme zijn kenmerkend.

In 1899-1900 werd het verenigingslokaal gerestaureerd naar het ontwerp van architect Louis Delacenserie (1838-1909). Het werd een typisch voor die tijd, harde restauratie.

De geschilderde gevels werden in ruwe baksteen gezet, het metselwerk werd hersteld en waar nodig vernieuwd. Grote delen van de oorspronkelijke natuursteen werd vervangen door Euvillesteen. Nieuwe eiken ramen met glas-in-loodopvulling kwamen in de plaats van 18de-eeuwse ramen.

In het interieur is de oorspronkelijke structuur bewaard gebleven. Let op de moer- en kinder-balken, de fraai gesculpteerde balksleutels en de oude schouwen. De zwartmarmeren barokke

schouw in de banketzaal (of ook de koningszaal) dateert uit 1656-1659 en werd dankzij een schenking van de Engelse koning Karel II en zijn broer Henry, de hertog van Gloucester mee bekostigd. Tijdens hun ballingschap in Brugge waren zij immers lid van de gilde, evenals van de Sint-Jorisgilde.

Het museumbezit van de Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde is uitermate interessant en herinnert aan het boeiende verleden van deze schuttersvereniging. De aanblik van de banketzaal is overweldigend.

In 1660 schilderde Paul Ryckx een portret van hertog Henry, dat nog in zijn oorspronkelijk, overdadig gesculpteerd kader, is te bewonderen. Boven de schouw zit een marmeren portretbuste van koning Karel II, beeldhouwd door de Henegouwse kunstenaar François-Christophe Dieussart in 1662-1666. De gesculpteerde "omlijsting" in eikenhout is gemaakt door de Bruggeling Arnout Pluvier. Men herkent uiteraard de leeuw en de eenhoorn en het devies van het koningshuis *Honi soit qui mal y pense*.

Verder hangen hier een rijke collectie schuttersportretten die aan belangrijke Brugse schilders kunnen toegeschreven worden. Vele van de schilders waren lid van de gilde.

Twee andere schilderijen verdienen speciale aandacht. *De Heilige Sebastiaan door engelen bijgestaan* in 1768 geschilderd door Jan Garemiijn (1712-1799) en *de Vergadering van de Gildecommissarissen* in 1751 door Mathias De Visch (1702-1765) gepenseeld. Daarnaast is een collectie *gildezilver* te bewonderen: gildekettingen, ceremoniestaven, scepters, een zilveren pijl van de hertog van Gloucester, pronkbekers en trofeeën. Tegen de muur is een miniatuurartillerie tentoongesteld.

De Sint-Sebastiaansgilde zou lang het gerechtigheidszwaard in haar bezit gehad hebben waarmee Pieter Lanchals, de vermaledijde schout,

ten tijde van Maximiliaan van Oostenrijk, in 1488 werd onthoofd.

Op het dornein staat nog een overdekte galerij, uitgerust met schietdoelen. Vooral het zogenaamde *theater* in de tuin, dat in zuivere empirestijl werd gebouwd, is uitermate interessant. Het theater heeft een rechthoekig grondplan en is afgedekt met een lessenaarsdak. Aan de open voorzijde dragen zes Egyptische zuilen met papyruskapitelen een onversierd zogenaamd hoofdstel. De buitenste zuilen zijn twee aan twee gekoppeld. Van hieruit kunnen de toeschouwers het handboogschieten bekijken. Een beveiligde promenade leidt naar de schietplaats.

Egyptische motieven werden vanaf 1750 populair in Europa. In Brugge zijn voorbeelden van wat men Egyptomanie noemt heel zeldzaam. Pas onder de regering van Napoleon Bonaparte en vooral na zijn campagnes in Egypte in het begin van de 19de eeuw, werden Egyptische motieven via publicaties verspreid. Voorbeelden duiken ook op in Brugge.

Architect Joseph-François van Gierdegom (1760-1840) bouwde in 1813-1817 het kasteel Foreist in Sint-Andries. In het ontwerp werd de Egyptische bouwkunst op een sublieme manier in empirestijl vertaald.

In 1803 en 1810 bezocht Napoleon Brugge. Misschien werd dit theater kort na 1810 gebouwd. Architect Van Gierdegom was in ieder geval lid van de gilde vanaf 1790. Is hij de ontwerper? Die schietstand werd gerestaureerd met o.m. de hulp van de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij.

Sint-Sebastiaansgilde is ook vandaag nog een boeiende ontspanningsvereniging waar feestvieren geen loos woord is!

Het gildegebouw is beschermd als monument bij K.B. van 20 september 1958. De empireschietstand is monument bij K.B. van 27 mei 1975.

Dweerstraat 26, het voormalige Achturenhuis (Passage)

Open zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u en
zondag 13 september 1998 eveneens van 14u tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding

Op 5 maart 1914 werd toelating gevraagd om in de Dweersstraat een huis te slopen en te vervangen door een nieuwbouw met als functie hotel. De aanvrager was Frans De Schacht, de eigenaar van het Hotel Sint-Hubert in de Zuidzandstraat 46 en het nieuwe hotel met 12 kamers werd als uitbreiding *ofte succersale* gezien van het grote hotel (via een steegje, het Piercellestraatje waren de twee hotels effectief met elkaar verbonden).

Architect Jozef Vierin (1872-1949) ontwierp een gebouw met een voor Brugge, eerder ontraditionele gepleisterde gevel uit neo-Lodewijk XVIde-stijl. De in het straatbeeld zeer hoge gevel is drie traveeën breed. De rechthoekige vensters en de deur hebben geprofileerde omlijstingen. In

De indeling van het voormalige Achturenhuis bleef ongewijzigd

het driehoekig fronton zit een ovale raamopening (een oculus) die omringd en afgewerkt is met typische Lodewijk XVIde-strikversieringen. Links van het pand situeert zich de toegang tot het Piercellestraatje.

Jozef Vierin was afkomstig uit Kortrijk maar vestigde zich in 1904 in Brugge. Vanaf 1921 to 1938 was hij ook schepen van Openbare Werken. In zijn jonge jaren was hij erg beïnvloed door de Arts & Crafts-beweging uit Engeland, maar in Brugge realiseerde hij vooral nieuwbouw in Neobrugse stijl en was hij ook als restaurateur erg actief. In 1930 bouwde hij het modernistische Groeningemuseum.

Architect Vierin sloopte in opdracht van hotelier De Schacht een typisch Brugs huis met een trapgeveltje dat op een gevelsteen 1625 was gedateerd. De benedenverdieping telde drie traveeën, de bovenverdieping slechts twee.

Archiefonderzoek wees uit dat ook in 1625 een ouder huis werd gesloopt. De vroegste eigenaar die voorlopig werd teruggevonden is Thomas Verbeke. In 1584 verkochten zijn kinderen het huis aan Meester Jacob Allaert.

In 1616 werd het eigendom als volgt omschreven *eenen huyse met zijnen toebehoorten staende (...) inde dweerstraat ande westzijde van diere up den houck van tpiercellestratken ande zuutzijde an deen zijde en den huuse gheheeten Den Sampson (...) ande noortzijde an dander zijde achterwaarts streckende met eenen plaatse van lande, daer eertijden drie cameren up stonden up die van chartreusin landt.*

De tekst leert ons dat de toenmalige woning Dweerstraat 26 gebouwd was op grond die eigendom was van de kartuizerinnen en dat zich achter het huis vroeger drie eenkamerwoningen

hadden bevonden, die bereikbaar waren via het Piercellestraatje. Dweersstraat 28 had als huisnaam *Den Sampson*. Een tekst uit 1551 (opgetekend in de wezenboeken) zou erop wijzen dat Dweersstraat 26 als huisnaam het *Gouden Peert* droeg. Alle eigenaars tot aan de Franse tijd staan in de archiefdocumenten genoteerd. Wij vermelden dat in 1625 het huis mogelijkwerwijs gebouwd werd door de toenmalige eigenaar Michiel de Wachtere, die metselaar was en als *vinder* van het ambacht wordt vermeld in 1625 (een *vinder* is een keurmeester). Eigenaar in de 18de eeuw was de familie van Loo, die als blauwververs een behoorlijk fortuin hadden bijeen gegaard.

Brugge was reeds in de 16de eeuw de centrale markt waar blauw gekleurd lijnwaad werd verkocht. In de 18de eeuw waren wij befaamd voor ons blauw-wit gestreept linnen. Het waren vanaf 1759 uitsluitend beroepsververs die garen mochten verven. Met indigo werd het garen gekleurd in loden kuipen, die opgewarmd werden op houtvuren. Omdat veel gespoeld moest worden, waren de meeste ververijen aan de reien gelegen.

Lucas van Loo, eigenaar in 1724, had zijn woonst met blauwververij aan de voet van Sleutelberg (Beenhouwersstraat 2) en nog verschillende huizen in de Wulfhagestraat. Hij was een gegoed man, die zeker een tiental eigendommen in Brugge bezat. Het huis in de Dweerstraat was er één van. In 1742 werd het bewoond door *den heer canoninck breemaire* voor een huurprijs van 13 ponden per jaar.

Het huis van Lucas van Loo in de Beenhouwersstraat 2 was fraai bemeubeld. Minstens één kamer was met goudleder behangen, een ander met zeildoek (met olieverf beschilderd grof linnen, dat door gebruik van was en lijnolie ook afwasbaar was). De verver had nog indigo *ende andere egredienten van blauwververie* in huis voor een waarde van 439 ponden. Een zeer aanzienlijk bedrag.

In het begin van de 19de eeuw werd het huis in de Dweersstraat bewoond door Isabelle van Loo, een kleindochter van Lucas. Ze woonde er met haar drie volwassen kinderen en een dienstbode. Verder in de 19de eeuw woonde er een leraar, een kleermaakster, een werkvrouw en een winkelier (is er ooit winkel gehouden?), een hoedenmaker, en een gepensioneerd muzikant uit Amsterdam. De laatste eigenaar voor de verbouwing was mevrouw Cecilia Luwel-Van Liedekerke, die zoals de kadastrale bronnen vermelden, een vervallen huis verkocht in 1914.

De recente geschiedenis van het pand herscheppen is een stuk moeilijker. Zeker in 1934 was het in gebruik als *Achturenhuis*. In april 1934 werd aan de beheerder toelating gegeven om op de verdieping binnenmuren weg te breken en zo van vier slaapkamers één vergaderzaal te maken. Toch vermoeden wij dat het pand reeds vroeger in gebruik was als lokaal. Een eerste oproep in het tijdschrift *Archiefleven* leverde reeds boeiende gegevens⁽¹⁾. Dweersstraat 26 zou tot kort na W.O. II door de nationale vakbonden zijn gebruikt en nadien verkocht.

Het Achturenhuis fungeerde als verenigingslokaal van deze nationale vakbonden, die niet waren aangesloten bij de B.W.P. Drie van haar

⁽¹⁾ Met dank aan de heer O. Giraldo

afdelingen vergaderden in het Achturenhuis: het Nationaal Syndicaat van Financiën (o.l.v. Versavel), het Nationaal Syndicaat van Trambedienden (o.l.v. Decrutelle) en het Nationaal Syndicaat van Y.P.T.T.Z. (Spoorweg, Post en Zeewezen o.l.v. De Graeve).

Wel waren de personen die actief waren in de syndicaten, dat ook meestal in de B.W.P. E. De Graeve van het Y.P.T.T.Z. was bijvoorbeeld ook socialistisch provincieraadslid.

In het huis werd veelal vergaderd, geïnformeerd en werden problemen opgelost. Maar er was ook plaats voor een biljart en een tapkast. De vergaderingen vonden plaats in het salonnetje achteraan of in de zaal op de verdieping. Jaarlijks werd er voor de kinderen van de aangesloten leden een kerstfeest georganiseerd, dat werd geanimeerd door de familie Clyncke uit Sint-Kruis... toch een beetje feest in het achturenhuis?

De naam Achturenhuis refereert (uiteraard) naar de sociale strijd die gevoerd werd voor de achturenwerkdag. Overal in het land waren dergelijke vergaderlokalen terug te vinden.

Later werd het pand door de 'Precisia' als o.m. opslagplaats voor televisies gebruikt. In 1992 werd het opgefrist en omgevormd tot hotel, ditmaal een jeugdhotel. In dit sympathieke budget-hotel met café bleven nog op de benedenverdieping de oorspronkelijke aankleding met pleisterplafonds, parketvloeren en schouwtjes bewaard.

Dweersstraat 26 is niet beschermd als monument

Voor verdere opzoeken over de geschiedenis van het huis: Stadsarchief Brugge, *Oud Archief 138*, Sint-Jacobszestendeel fol. 255, 2017, 3292, 3615, 4208 / *Oud Archief 198*, Klerken van de Vierschaar, nr. 1089, nr. 1101, nr. 1022 / *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 15263 en nr. 10609 / *Bevolkingsregisters A 18/57*, vanaf 1792.

Wie nog inlichtingen kan verstrekken over het Brugse Achturenhuis kan steeds terecht op de Dienst voor Monumentenzorg, Oostmeers 17, 8000 Brugge, tel. 050/44.85.82

Geerwijnstraat 6 (Muntplein), de orgelzaal

Open zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u en
op zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u

De jongeren van het jongerenproject OMD-Brugge
zorgen voor begeleiding

Vanaf 1740 kocht Albert Claesman, baron van Male en burgemeester van het Brugse Vrije, huizen en gronden aan in de Sint-Jakobsstraat en de Geerwijnstraat.

In 1741-42 bouwde hij het monumentale woonhuis St- Jakobsstraat 23 (nu het Conservatorium). Het huis Claesman was bereikbaar via de Geerwijnstraat, waar de tuin, met een muur en een grote poort, van de straat gescheiden was. Aan de kant van de Geerwijnstraat is er in de 18de eeuw sprake van een achterhuis of later van *remijse* (een opslagplaats) die in 1792 verhuurd werd aan Augustinus van Cauwenberghe.

In 1852 spreken de documenten van *une demeure particulière occupé sans aucun titre par le nommé Yperman* (was de opslagplaats toen een woonhuis?).

In 1867 werd het voormalige huis Claesman door de Stad Brugge omgevormd tot een exclusieve kostschool voor rijke, (niet-katholieke) meisjes. Vooral de dochters van de in Brugge residerende Engelsen werden als kandidaat-leerlingen beoogd. Reeds enkele jaren na het oprichten van de school werden door de gemeenteraad zware kritieken geuit op de kostprijs. De instelling werd het voorwerp van hevige politieke debatten van liberalen versus katholieken.

Voorals burgemeester Jules Boyaval, op wiens initiatief de school was gecreëerd kreeg het zwaar

te verduren en in de gemeenteraad van 12 augustus 1876 werd beslist de school af te schaffen.

Kort nadien besliste men om de *arme meisjesschool* uit de Grauwwerkersstraat naar het huis Claesman over te brengen. Het bijgebouw in de Geerwijnstraat zou tot feest- en turnzaal omgebouwd worden.

In 1885 werd het gebouw ingericht als stedelijk muziekconservatorium, dat tot dan aan de Langerei was gevestigd.

In 1887-1888 werd aan de Geerwijnstraat een nieuwe orgelzaal gebouwd. Het rechthoekig gebouw (dat kwam op de plaats van het bijgebouw waarvan reeds in de 18de eeuw sprake is), meet 27,50 x 7,5m en is aan de straatkant afgewerkt met een fraaie neobarokke bakstenen trapgevel. De rechthoekige ingang deur heeft een sterk geprofileerde barokomlijsting met erboven een ovale beeldnis geflankeerd door voluten met gevleugelde engelenkoppen. In de nis staat een borstbeeld van de Brugse musicus Marc Houtermans (1537-1577). Het zou een replica zijn van de buste die op zijn graf in Rome staat.

Marc Houtermans werd in 1537 in Brugge geboren en overleed in 1577 in Rome. Hij is er begraven in de kerk van Santa Maria Maggiore. Zijn Latijns grafschrift leert ons dat hij een goed en vriendelijk musicus was. Marc Houtermans was in Rome organist van de grote componist Palestrina en moet zonder twijfel over veel talent beschikt hebben om die positie te kunnen bekleden. Houtermans was gehuwd met Jeanne Gavadia, die eveneens in 1577 op amper 26-jarige leeftijd overleed. Ook zij was muzikante. Van Houtermans zijn tot nu toe geen composities teruggevonden.

De smalle segmentboogvormige benedenvensters worden beklemtoond door een kalkzandstenen omlijsting. In die traptop zitten twee vensters en

één luikopening, gevat in geblokte rondboognissen.

Het interieur is classicistisch van opbouw. De pleisterwanden zijn door pilasters verdeeld in acht afzonderlijke vakken, waarvan er aan beide zijden vier versierd zijn met gipsen borstbeelden van gekende musici. De pilasters dragen een kooflijst waarop een gepleisterd tongewelf aanzet. Het tongewelf zorgt voor een goede akoestiek. Per travee is ter hoogte van de kooflijst, een metalen trekker aanwezig die de dakstoel samenhoudt. Die trekkers zijn gevat in gesculpteerde leeuwenkopjes.

In 1993 werd de orgelzaal gerestaureerd naar het ontwerp van arch. G. Debruyne. Het toen verwaarloosde interieur kreeg een vernieuwde aankleding. Voor de kleurafwerking van de wanden en tongewelf liet de ontwerper zich op voorstel van de Dienst voor Monumentenzorg inspireren op een kleurenstudie uit 1887. Die tekening en een oude foto tonen aan dat het gewelf aanvankelijk in trompe-l'oeil beschilderd was, met latwerk en lover. Alle sporen ter plaatse waren verdwenen. Uit financiële overwegingen werd geopteerd om dit niet te reconstrueren maar de architect ontwierp een nieuwe beschildering met een wisseling van kleurvakken, waarvan de schuin verlopende middenas overeenstemt met de messingstrip in de nieuwe plankenvloer. De zaal kreeg een verhoogd podium, aangepaste verlichting en geluidsversterking. De nieuwe sas aan de inkomdeur heeft een hedendaagse aanblik.

Het Hooghuysorgel dateert uit 1878 en werd voor het eerst in de stadsschouwburg gebruikt voor de uitvoering van het oratorium *Lucifer* van Peter Benoit. Nadien verhuisde het naar de hallen waar een orgelklas was ingericht.

In 1893 kreeg het zijn definitieve bestemming in de orgelzaal (die ervoor moest uitgebreid worden) met een eikenhouten orgelfront in neorenaissancestijl, dat ontworpen werd door de toenmalige stadsarchitect Charles De Wulf (1865-1904).

Tijdens de recente restauratiewerkzaamheden werd een zeer grote gemetselde waterput teruggevonden, die waarschijnlijk dateert uit 1742, en door de inplanting (vooraan in de zaal) erop wees dat het oorspronkelijke bijgebouw op die plaats niet zo groot was geweest als de huidige orgelzaal. Baron Claesman had een grote waterreserve nodig want in de tuin had hij een fontein met een speciaal waterdistributiesysteem laten aanleggen, dat nog in de 19de eeuw bewondering opwekte.

De huidige orgelzaal biedt plaats aan 80 toehoorders en kan dus een actieve rol spelen in het stedelijk muziek- en cultuurbeleid.

De orgelzaal is niet als monument beschermd.

In 1998 is de orgelzaal de thuisbasis voor het Brugse Jongerenproject Open Monumentendag. Zij nemen voor de zevende maal deel aan de Open Monumentendag.

Het project geeft jongeren tussen 14 en 18 jaar de kans om de cultuur- en monumentenwereld te ontdekken. Dit gebeurt door uitstappen, bezoeken aan monumenten en musea, reizen, creatief bezig zijn, video- en klankopnames, muziek, toneel, mode en kleur...

Het jongerenproject is het hele jaar door actief maar heeft twee intensieve projectweken tijdens de zomermaanden, weken waarin intensief naar de OMDagen in september wordt toegewerkt.

*Dit jaar werkten de jongeren rond het algemeen thema feest, dat ze verbonden hebben met een boeiende historische periode, de Renaissance (en dit naar aanleiding van de Memling-Pourbus-tentoonstelling). Het resultaat van de inzet, waarbij de **Waarheid** het leitmotief werd, krijgt u te zien in en rond de orgelzaal. Met mooi weer op het Muntplein.*

Heilige-Geeststraat 4, het voormalige hof van Pittem of Bisschoppelijk Paleis

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 12u en
van 14u tot 18u

De medewerkers van het bisschopshuis zorgen voor begeleiding

De monumentale, eikenhouten trap in het bisschopshuis is wellicht door Hendrik Pulinx gemaakt.

Het zogenaamde Hof van Pittem werd in 1549 'gecreëerd' in opdracht van ridder Jacques Van Claerhout, met integratie van oudere gebouwen die reeds vroeger in het bezit van zijn familie waren. De bouwstijl was zuiver renaissancistisch. De oudere constructies lieten sporen na in de zijgevel kant Goezeputstraat, waar nog een aflijning van een wilicht 15de-eeuws gebouw en zelfs een schermgevel is te detecteren.

Ridder Jacques Van Claerhout (+1567) was heer van Pittem, baron van Guise en Coucy, baron en heer van Maldegem, Uitkerke en Meesegem. Hij was in 1558 kapitein van het kasteel van Sluis en in 1559 raadsheer van de koning. Hij stond bekend als een politiek belangrijke figuur die bovendien een grote voorliefde had voor Brugge en voor de *Schone Kunsten*.

Via zijn dochters komt het Hof van Pittem later in het bezit van de Spaanse familie de Zuniga y Mendoza. Isabelle (achterkleindochter van Jacques van Claerhout) was gravin van Monterey en Fuentes en markiezin van Tarrazona. Haar dochter Agnes de Zuniga y Fonseca was na 1648 eigenares van het pand en zij was de echtgenote van de gouverneur-generaal van de Spaanse Nederlanden in 1670-1675, don Juan Domingo de Haro y Gusman.

De Spaanse tak stierf kinderloos en het eigendom kwam, opnieuw via erfenis, op het einde van de 17de eeuw in handen van de prinselijke familie de Croy Solre.

Het zal Frans Emmanuel de Croy (1718-1784) zijn die in 1738 het Hof van Pittem aan monseigneur van Susteren verkoopt.

Tot in de eerste helft van de 17de eeuw bleef het Hof van Pittem door de familie bewoond, die wel ook gebruik maakten van hun kasteel in Pittem.

Wanneer het na 1636 in Spaanse handen komt, werd het verhuurd. Enkele huurder-gebruikers zijn gekend.

In 1659 bijvoorbeeld is het Hof van Pittem in gebruik als residentie van de Spaanse gouverneur in de Nederlanden. Zeker van 1665 tot 1674 werd het betrokken door mijnheer Delvaux, hoogbaljuw van de Stad Brugge. Deze ambtswoning werd het door de Stadsmagistraat tevens als officiële ontvangstruimte voor hoge gasten gebruikt.

In het begin van de 18de eeuw werd het bewoond door de graaf van Schore maar toen reeds stond het Hof van Pittem er vervallen bij.

In 1727 startte monseigneur Van Susteren de onderhandelingen tot aankoop die tot 1738 zouden duren. Het pand was toen leegstaand en stond bekend als het Hôtel de Croy.

Op 15 februari 1738 werd de koopakte ondertekend. Mgr. Van Susteren wilde er het bisschoppelijk seminarie in onder brengen en betaalde 12 500 florijnen voor het monumentale pand.

Twee jaar lang werkten er bouwlieden om het oorspronkelijk woonhuis om te vormen tot seminarie. De traptoren werd vervangen door een monumentale trap. De hoofdgevel werd bijna in lengte verdubbeld en een nieuwe langsvleugel van zes traveeën werd als afsluiting van de binnenkoer gebouwd.

De seminarie was toegankelijk via een nieuw poortgebouw in Lodewijk XIVde-stijl waarin een opvallend reliëfsculptuur met het wapenschild van H.J. van Susteren werd ingepast (het huidige reliëf dateert uit 1859 en is een getrouwe kopie van het 18de-eeuwse).

De bakstenen buitengevels van het Hof van Pittem ogen niettegenstaande de talrijke verbouwingen nog steeds zeer renaissancistisch. De vensters hebben natuurstenen negblokken en zijn bekroond door gebogen of driehoekige frontons. Deze op de benedenverdieping hebben een sierlijke schelpvulling.

Op de Open Monumentendag kan de bezoeker de inkomhal, een groot salon, het trappenhuis en de kapel bezoeken.

De **inkomhal** is een sobere rechthoekige ruimte, waar de vloer in witte- en zwarte marmeren tegels de aandacht trekt, dit vooral door het centrale siermotief in de vorm van een ster. De vloer werd in 1939 vernieuwd. Op het gepleisterde plafond vestigen we de aandacht op de met bladgoud vergulde rozet in empirestijl. Enkele merkwaardige schilderijen zijn in de inkom te bewonderen, waaronder vooral één met de Drieëenheid opvalt.

Het grote rechthoekige **salon** dat zich links van de inkom bevindt, valt op door de exuberante aankleding die (hoewel recent vernieuwd) 19de-eeuws oogt en dateert uit de tijd van monseigneur Jean-Baptiste Malou (bisschop van 1848 - 1864). Alhoewel zelf een fervent voorstander van de neogotiek koos hij voor zijn residentie meubelen in Lodewijk-Filipsstijl. De ruimte wordt verlicht door vier hoge ramen. Aan de wanden hangen schilderijen van de Brugse bisschoppen. Opvallend is de zware, zwarte schouw in second empirestijl met zuilen met Corinthische kapitelen. Het gedecoreerde plafond dat ingedeeld is in rechthoeken met ovale rozetten en centraal telkens een lamp, lijkt uit onze eeuw te dateren. Terwijl de fries met griffioenen 19de-eeuws is.

Rechts van de inkom leidt een gang naar het **trappenhuis**. Deze staatsietrap is een eiken slingertrap die over twee verdiepingen loopt en slechts tegen de achterwand en beide overlopen aanleunt, wat het ruimtelijke effect verhoogt. Het is de meest monumentale trap die in Brugge bewaard bleef uit de 18de eeuw.

De leuningwanden aan de buitenzijde zijn recht, die aan de binnenzijde vormen en halve cirkel, wat de constructie moet bemoeilijkt hebben en waardoor iedere trede een andere vorm heeft. De balusters zijn in een Lodewijk XIVde-stijl. Mogelijkerwijs is de trap in 1738-1740 ontworpen

en gemaakt door de Brugse beeldhouwer-architect Hendrik Pulinx (1698-1781).

Hendrik Pulinx sr. was een van de meest veelzijdige kunstenaars in Brugge in de 18de eeuw. Zijn beeldhouwwerken zijn in verschillende kerken in Vlaanderen nog aan te treffen. Naast beeldhouwer was hij ook ceramist. Aan het Minnewater in Brugge had hij tussen 1750 en 1763 een faiencefabriek, waar hij schouwen en borden vervaardigde. Bovenal was hij een belangrijke bouwmeester. In 1720 werd hij stadsopzichter bij belangrijke openbare werken. In 1723 - 24 herbouwde hij de kapel van de kaarsgieters in de Philipstockstraat. In 1734 bouwde hij zijn eigen huis in de Korte Zilverstraat en in 1736-39 zijn meesterwerk: de kerk van het Engels klooster in de Carmersstraat. In 1739 bouwde hij de blauwe hardstenen brug over het Minnewater. Op hetzelfde ogenblik zou hij ook bij de bouw van de trap in het Hof van Pittem kunnen betrokken zijn geweest.

Zijn naam wordt aangetroffen bij levering van steen in die periode, samen met die van de beeldhouwers en beeldsnijders Philippe Simon en Pieter Van Wallegem.

Het plafond van het trappenhuis is versierd met het wapenschild van Henri-Joseph Van Susteren. Dit zware stucwerk, dat een oudere balk mee bekleedt, is in een Lodewijk XVde-stijl gemaakt. Wolken- en engelenkopjes omringen het wapenschild dat door de huidige polychromie wat provincialistisch oogt.

De **kapel** bevindt zich naast het trappenhuis. De rechthoekige ruimte wordt geritmeerd door pilasters met Ionische kapitelen. Bladgoud en marmerschildering lichten de architecturale onderdelen op. Tussen de pilasters zitten vakken die met een rode stof zijn bekleed. De kapel, die

tijdens de Eerste Wereldoorlog en tot in 1933 als stapelplaats was gebruikt, werd op initiatief van de toenmalige bisschop Monseigneur Lamiroy (1931-1952) totaal vernieuwd. Er kwam een nieuwe eiken parketvloer en een marmeren vloer in het koor. Het pleisterplafond en de kapitelen werden door de Brugse firma Standaert geleverd (zie brochure Open Monumentendag 1997, nr. 18). Het huis Grossé leverde de zijde voor de muurbekleding en het altaar en de banken werden door H. & A. De Wispelaere gemaakt. Op 30 juni 1935 leverde de bekende glazenier F. Roderburg uit Sint-Michiels de vijf kleurrijke glasramen met de wapenschilden van de bisschoppen.

Na Mgr. Van Susteren werden nog veelvuldig verbouwingen uitgevoerd in het Hof van Pittem. Op initiatief van Mgr. Caïmo (bisschop van 1754 tot 1775) werd een vleugel haaks op de hoofd vleugel in de tuin gebouwd en werd de achtergevel aan de tijdsmaak aangepast. Het bekende aannemerstrio uit de tweede helft van de 18de eeuw, meestertimmerman Emmanuel van Speybroeck, meester metselaar Eugenius Goddyn en stucadoor Joannes van Sassenbroeck, tekenden waarschijnlijk samen met Barthelomeus Feys voor het ontwerp en de uitvoering. Die uitbreiding was nodig als vergroting van het seminarie... volgens een archiefdocument bestond het Hof van Pittem toen uit *een eetzaal, twee gaste kamers, een zieke kamer, een warm-plaets, kapele, school, boek-zaal, bisschopskamer, drie kamers voor de leermeesters en verscheide schoone kamers voor den president, en vier kamers voor de dienstboden, en ook nog meer dan veertig kamers voor de jonge godsgeleerden.*

In 1786 werd op initiatief van Keizer Jozef II het seminarie gesloten en in 1797 door de Fransen afgeschaft. Tussen 1797 en 1839 kreeg het gebouw meerdere functies: een gevangenis voor priesters, een ziekenhuis, een kazerne voor de bezettingstroepen, de zetel van de Hollandse

militieraad, cursuslokalen voor de medische school...

In 1834 kon Mgr. Franciscus Boussen, de eerste bisschop in het pas opnieuw opgerichte bisdom, het seminarie laten omvormen tot residentie. Nieuwe eigenaar van het complex werd wel het Provinciebestuur en dit is zo tot vandaag (ook de kathedraal is eigendom van de Provincie West-Vlaanderen).

Vanaf dan werd jaarlijks een budget voor onderhoud, aankleding en restauratie voorzien. In 1859 werd de straatmuur vernieuwd en de binneninrichting aan de smaak van Mgr. Malou aangepast. Nadien volgden regelmatig opknappingswerken. In 1924 werd het trappenhuis met marmerschilderijen verfraaid en in 1933 de kapel totaal vernieuwd. In 1935 werd de trap hersteld en versierden mooie bloemperken het binnenplein. Op 29 september 1938 stortte rond 7u 's morgens een vliegtuig neer op de binnenkoer... een verrassend verhaal.

Op 29 september 1938 vloog een jachtvliegtuig van de Belgische luchtmacht in de dichte mist tegen één van de vier hoektorens van de O.-L.-Vrouwekerk. Het landingsgestel bleef aan één van de vier hoektorens hangen en het vliegtuig stortte neer op de binnenkoer van het Bisschoppelijk Paleis. Het was rond 7 uur in de morgen en onder de misgangers ontstond vanzelfsprekend paniek toen brokken arduin in de kerk vielen. Een vrouw raakte licht gekwetst en kinderen liepen huilend naar buiten. Velen kwamen "wit als een lijk" thuis, schreef een journalist van Het Brugsch Handelsblad later. Grote en kleine stukken van de hoektoren belandden in de omgeving van de kerk, evenals een deel van de vleugel en de mitrailleur van het vliegtuig. Een voorbijganger werd getroffen door vallende stenen. Uit het wrak op de binnenkoer werd het levenloze lichaam van de 27-jarige piloot Paul Verlaine gehaald. Zijn waarnemer-marconist overleefde het ongeluk en werd door Prof. Dr. Sebrechts behandeld. Daar het vliegtuig bommen aan boord had, was Brugge aan een ramp ontsnapt. De woningen in de buurt werden ontruimd en elf van de twaalf bommen werden snel geborgen. Eén bom bleef onvindbaar, ondanks de ijverige opsporingen door gendarmes. Bijna twintig jaar later zal een hovenier het tuig opdelfen tijdens werken op de binnenkoer.

Onder Mgr. E.J. De Smedt (bisschop van 1952-1989) werd de 18de-eeuwse vleugel omgebouwd en werden in 1965 nieuwe burelen aangebouwd. De binnenkoer werd reeds vanaf 1959 omgevormd tot parkeerplaats en de bloemen verdwenen.

In 1990-1991 werden de vroegere 19de-eeuwse paardenstallen omgebouwd tot een zeer fraaie archiefruimte. Het rijke (zeer oude) archief wordt daar bewaard en is zeer vlot consulteerbaar. In

1994 werden de voorgevels en daken van het hoofdgebouw gerestaureerd.

Een nieuw bouwproject, ter vervanging van de burelen uit 1965, wordt binnenkort gerealiseerd. Vandaag wonen in het bisschopshuis 4 personen, waaronder bisschop Roger Vangheluwe en werken er dagelijks 20 personen.

Het Hof van Pittem is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Kartuizerinnenstraat 2, de militaire kapel

**Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u**

**Gidsen, waaronder oud-militairen, zorgen voor
begeleiding**

Het eerste klooster van de kartuizerinnen werd rond 1348 gebouwd in het toen nog woest en verlaten gebied Sint-Anna-Ter-Woestijne in Sint-Andries. Het bleef het enige kartuizerinnenklooster dat ooit in Vlaanderen werd gebouwd. De kartuizerinnen kenden er voorspoedige tijden tot in 1492. Oorlogsschade en verliezen door stormvloedden hadden echter de financiën van het klooster op de helling gebracht.

De 16de eeuw bracht weinig verbetering in de situatie. Door de godsdiensttroebelen moesten de kartuizerinnen zelfs definitief voor Brugge kiezen als nieuwe vestigingsplaats. (zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 7).

In 1566 vonden ze tijdelijk onderdak in het klooster Sion van de Dominicanessen aan de Vlamingdam. In 1545 konden ze aan de familie Flanneel in de *sheer Gillis Dopstraat* (nu Kartuizerinnenstraat) *een groot parcheele van huuse, platse van lande, hovynghen(...) twelcke eene bocraneververie is gheweest, aankopen* (een ververij van populaire voeringstof).

Dit eerste *refugehuis* werd de basis van hun nieuwe klooster (recent historisch onderzoek wees uit dat het eerste eigendom het vroegere huis van de befaamde 15de-eeuwse schout Pieter Lanchals was). In de daaropvolgende jaren kochten de kartuizerinnen nog verschillende omliggende eigendommen. Het nieuwe klooster, dat moeizaam tot stand kwam, werd begrensd door de

sheer Gillis Dopstraat, de Oude Burg, het Winterstraatje (nog bewaard tussen Oude Brug 19 en 21) en de Dijver.

De ingangspoort van het klooster bevond zich aan de Oude Burg, op de plaats van de toegang van het door het klooster ingepalmde Merseniersstraatje en is ook nog vandaag herkenbaar in het *gevelbeeld*.

De kerk werd gebouwd in een eerste belangrijke bouwcampagne onder het prioraat van Catharina Anchemant (1606-1615). Een ruim, maar vervallen huis het *root casteel*, werd gesloopt en tussen 1611-1614 bouwden meestermetselaar Ghysbrecht Vleesch, meestertimmerman Jan Ponsseel en hun gasten een eenvoudige zaalkerk.

De kerk werd oorspronkelijk afgedekt door een houten tongewelf op laatgotische ribben en de ruimte werd verlicht via gotische spitsboogvensters met maaswerkversiering.

In 1715-1716 werden de gotische spitsboogvensters vervangen door *modische* segmentboogvensters met een natuurstenen omlijsting en voorzien van nieuwe glas-inloodramen. Toen werd een houten tongewelf vervangen door gemetselde en gepleisterde zogenaamde koepelgewelven. Die werken werden uitgevoerd onder leiding van meestermetselaar Frans Feijts.

Het kerkinterieur werd heel wat rijker opgesmukt met houten lambriseringen en een marmeren vloer. Priorin in die periode was Josepha Lafranchy (1713-1742), die duidelijk heel veel bouwinitiatieven ontplooidde.

Onder het bestuur van de laatste priorin Seraphine Debuigne (1766-1783) werden nog decoratiewerken in de kerk uitgevoerd. Mogelijkerwijs dateren de stucversiering op het gewelf met de namen van de drie kartuizerheiligen Bruno, Hugo en Beatrix uit die periode.

In 1783 werd het kartuizerinnenklooster gesupprimeerd, in 1790 opnieuw opgestart en in 1796 definitief afgeschaft.

De gebouwen lagen er een tijdlang leeg en verlaten bij. Pas in 1824 kon de Congregatie van de Zusters van Liefde het gebouwencomplex aankopen, en omvormen tot een instelling voor ongeneeslijke zieken. De zusters bleven daar tot ze in 1892 konden verhuizen naar een nieuw ziekenhuis gebouwd naar het ontwerp van stadsarchitect Louis Delacenserie (1832-1909) in de huidige Prof.Dr.Sebrechtsstraat.

Verschillende huizen in de Oude Burg en ook de kerk werden verkocht aan de Gilde der Ambachten. De militaire kring kon vanaf augustus 1893 gebruik maken van de kerk en Oude Burg 13. Militaire kringen hadden als doel kwalitatieve (maar toch zuinige) ontspanning aan te bieden aan soldaten om zo hun *geestelijk welzijn* te behartigen. De vereniging had katholieke bindingen. De Brugse militaire kring is in 1856 opgericht. Na de Tweede Wereldoorlog verminderde hun taak. In Brugge werd Oude Burg 13 in 1974 opnieuw ingepalmd door de VZW Volkswelzijn - Ons Brood (CM), terwijl de kerk stadsbezit werd. Niettemin blijft ze vandaag in gebruik als militaire kapel.

De bakstenen kapel, afgedekt met een hoog zadeldak is slechts met één gevel aan de kant van de Kartuizerinnenstraat te bewonderen. Boven de (niet oorspronkelijke) natuurstenen ingang zit een gedenksteen met een verwijzing naar de vroegere en huidige functie. Bemerkt ter hoogte van de eerste drie vensters, onder de dakgoot de bakstenen versiering op: twee rijen zogenaamde muizentandlijsten. De eindgevel (gedeeltelijk te zien aan de kant van binnenkoer van het O.C.M.W.) is een eenvoudige bakstenen tuitgevel. Van daaruit is het klokkentorentje te bewonderen. Zeven gedenkplaten met namen van de oorlogsslachtoffers zijn tegen de gevel geplaatst.

In het interieur vestigen wij de aandacht op enkele interessante kunstwerken, die hier werden samengebracht. Het oorspronkelijke meubilair was uiteraard verdwenen.

Het houten met marmerschildering gedecoreerde altaar is classicistisch en dateert mogelijk nog uit het einde van de 18de eeuw. Opvallend is het ronde tabernakel. De eikenhouten preekstoel, waarvan de kuip op een verrassende wijze door een palmboom wordt ondersteund, is versierd met de Heilige-Lucas, die Heilige-Joannes en de Goede Herder. Deze preekstoel zou afkomstig zijn uit de Sint-Laurentiuskerk uit Antwerpen.

Links tegen de muur bemerkt men een beeld dat Sint-Anna en Maria voorstelt. Sint-Anna was de patroonheilige van het kartuizerinnenklooster. Onder het doksaal bevindt zich een 18de-eeuwse marmeren nis, die oorspronkelijk deel zou uitgemaakt hebben van het grafmonument van de Brugse bisschop Jan Caïmo (1771-1775) en tot in 1782 in de Sint-Donaaskathedraal stond opgesteld.

Na W.O. I is onder het koor een crypte gebouwd naar het ontwerp van de architecten A. De Pauw en A. Dugardyn, om er een oorlogsmonument op te stellen.

Op initiatief van de toenmalige aalmoezenier Etienne Dumon kreeg het oorlogsmonument een speciale vorm: een graftombe met gisant. Het ligbeeld werd ontworpen door E.H. August Nobels (1884-1934).

August Nobels was geboren in Sint-Niklaas en studeerde aan de seminaries van Sint-Niklaas en Gent. Hij werd in 1908 tot priester gewijd en begon zijn geestelijke carrière in Rome. Tijdens de oorlog was hij aalmoezenier. Nadien docent aan het kleinseminarie in Sint-Niklaas en pastoor in Sint-Jan-Baptistparochie in Gent. Nobels was tevens een verdienstelijk maar bescheiden kunstenaar.

Het beeld werd in Brugge gehouwen in het atelier van beeldhouwer Michiel D'Hondt (1848-1932). Het kreeg de gelaatstreken van een populaire, maar gewone soldaat uit Ronse nl. Donat Spiers, die Nobels kende.

Donat Spiers, korporaal in het 4e linie, sneuvelde op 9 augustus 1918 in Langemark. Recent werden heel wat gegevens en persoonlijke memorabilia van Spiers verzameld, die vanaf november in de crypte zullen worden tentoongesteld.

In 1927 werd de crypte ingewijd door Prins Leopold. Kort nadien werd door de Stad Brugge beslist om een triomfboog aan de ingang van de Kartuizerinnenstraat te plaatsen. Het ontwerp is van de Brugse kunstenaar en toenmalig directeur van de Academie Jules Fonteyne (1878-1964) en de triomfboog kon in 1930 worden ingehuldigd. In de militaire kapel gaan nu nog regelmatig religieuze plechtigheden door.

In 1997 werd in de kapel een glazen portaal geplaatst, zodat nu iedereen de kans krijgt de kapel ook tijdens 'sluitingsuren' te bewonderen.

De kapel is niet als monument beschermd.

Kastanjeboomstraat 13, het tuinhuis van Augustinus Verhulst

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 12u30 en van 13u30 tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding

Via het poortje naast het woonhuis Kastanjeboomstraat 13, bereikt men de tuin waar zich het mooiste en (nagenoeg niet gekende) 18de-eeuwse tuinpaviljoen van Brugge bevindt.

Het eenlaagse gebouw is vijf traveeën breed en heeft een sterk uitspringend middendeel van drie traveeën. Dit centrale deel is extra beklemtoond door de rondboogvorm van deur en vensters, het driehoekig fronton en het mansardedak. Het gebouwtje is bepleisterd en beschilderd. De geveldecoratie zorgt, door de licht uitspringende delen, voor een verfijnd licht- en schaduwspel.

Het tuinhuis van Augustinus Verhulst

De ramen met kleine ruiten zijn bijzonder fraai uitgewerkt. Bemerkt het snijwerk en de waaivormige roeden. Alle vensters hebben vlakke omlijstingen met bovenaan toch een beeldhouwde sluitsteen.

In het driehoekige fronton steekt een ovale oculus (of venster) met een raam met gebogen roeden. Deze oculus is omringd door weelderig beeldhouwwerk in rococostijl. Het paviljoen is met Romeinse cijfers 1769 gedateerd. Juist dan is architecturaal een keerpunt merkbaar van de Lodewijk XVde-stijl (elegantie en gebogen lijnen) naar de Lodewijk XVIde-stijl (met een strenge geometrie). Het interieur is volledig in rococostijl, wat goed merkbaar is aan de vorm van de schouw en de stucversieringen op de gevelwanden en de schouwboezem.

Het tuinhuis is in 1997-1998 op een zachte manier gerestaureerd, naar een ontwerp van architect A. Dugardyn en onder leiding van Dirk Mostaert, een voorbeeld én de reden van de openstelling in dit feestelijk monumentenjaar.

Een verwoede zoektocht in het stadsarchief leverde heel wat interessante nieuwe gegevens over dit kleine monument op. Ook de zo lang vergeten bouwheer werd herontdekt.

In 1579 waren een grote tuin met een huis in de Kastanjeboomstraat eigendom van Bernard Vanden Dorpe en Amant Boudens. Zij bezaten ook een ganse rij nieuw gebouwde eenkamerhuisjes in de Kastanjeboomstraat en het hoekhuis *De Zomere* in de Katelijnestraat. In 1593 kwam alles in bezit van hun erfgenamen. Een archiefdocument uit 1580 beschrijft het eigendom (de tuin) naar aanleiding van de koop door Vanden Dorpe van *het officie van de clinckerscepe* (waarschijnlijk wordt daarmee de officie van de stedelijke omroepers bedoeld) : *met een groote plaetse van lande twelcke een eester es gheapplicquiert metter laetste ende westerste cameran in de kerckstraete(...) dezelve plaetse*

ligghende besloten rontomme voornoemde cameren zo wel die staen in groeninghe als in de voorn. kerckstraete. Achteraan was het eigendom begrensd door een galerij, een poort en de gebouwen van het Kastanjeboomklooster.

Het klooster van de Kastanjeboom wordt voor het eerst vermeld in 1356. Deze zwarte zusters werden zo genoemd naar een grote kastanjeboom, die tegenover hun klooster op het huidige Ankerplein stond. De zusters leefden volgens de regel van Augustinus en legden zich toe op ziekenzorg aan huis. Vanaf het einde van de 16de eeuw tot in 1715 gaven zij echter ook onderwijs. Het klooster nam gestadig uitbreiding zodat zelfs een school in Groeninge werd ingepalmd. Het complex bleef bestaan tot in de Franse tijd. Nadien werd het verkocht en gesloopt. Een deel van de kloostermuur bleef bewaard achter huizen in de Nieuwe Gentweg. De zwartzusters zelf konden in 1807 en huis op de Woensdagmarkt kopen om een nieuw klooster te starten, waar zij de Sint-Franciscus-Xaveriuskliniek uitbouwden.

Tussen 1619 en 1650 zijn de grote tuin, het huis en de 14 eenkamerwoningen eigendom van de familie Mahieu. In 1650 moet Boudewijn Mahieu wegens schulden het huis met de tuin verkopen aan Catharina Van Wijmeersch. De eenkamerwoningen kon hij in zijn bezit houden. Catharine schenkt deze *heester* aan Margriete Cruyssaert, de weduwe van Anthone Ghyselinck. De familie Ghyselinck zal het niet zelf gebruiken maar in 1674 verhuren aan Philippe de Geldere voor een periode van 16 jaar. Een beschrijving van de tuin in 1674 luidt als volgt... *in welcke voorn. heester sijn staende acht soo peeren als appelboomen voorts vijf abrickoboomekens staende lanckst den meur, ende den ander abrickoboomeken staende nevens een*

caneel peereboom ende eenichte wijngaerden. De familie zal in 1718 het *heester* aan Matthias D'Haese verkopen die het op zijn beurt in 1734 doorverkocht aan Joanna Ryckebus. In de verkoopsakte van 1734 is er voor het eerst sprake van een huisje dat in de grote tuin is gebouwd... *een heester met sijne toebehoorten ende een huijseken daer inne staende(...) nevens de achterpoorte van de religieuzen van de swarte susters ofte castaineboomen.* Koopsom bedroeg 138 ponden 13 schellingen 6 deniers.

De erfgenamen van Joanna Ryckebus verkochten het *heester* ende het *huijseken* aan Lodewijk Emanuel Breydel in 1745. Breydel had een winkel in de Steenstraat en was geen onbemiddeld man. Paulus Breydel, zoon van Lodewijk zal op 26 mei 1767 het huisje en de tuin verkopen aan Augustinus Dominicus Verhulst, de bouwheer van het huidige bewaard gebleven tuinpalvijloen.

De families Breydel en Verhulst waren met elkaar verwant. Augustinus Dominicus Verhulst was de zoon van Dominicus Verhulst en Johanna Mulier (+1763).

Zijn moeder, Johanna Mulier was een zeer rijke vrouw, die afkomstig was van het Brugse Vrije, waarschijnlijk uit de streek rond Snellegem. Haar ongehuwde broer Frans was huidenvetter en gebruikte de huidenvetterij van zijn zus in het Verbrand Nieuwland.

De familie Verhulst-Mulier woonde in een groot huis in de Eekhoutstraat, maar bezat nog heel wat huizen her en der in de stad, heel wat boerderijen in het Brugse Vrije en een arbeidersofficie op de Markt.

Zijn oudere broer, Charles-Joseph Verhulst trouwde op 5 juli 1760 met Ferdinandine Joanna Breydel. Hij had rechten gestudeerd in Leuven en was reeds in 1763 advocaat van de Raad van Vlaanderen en griffier van de Kamer van Koophandel in Brugge. Zijn oudste zoon (hij kreeg 10 kinderen) Philippe Bernard Verhulst speelde later een belangrijke rol in Brugge. Zijn fortuin zal

de bouw van het neogotisch complex in Vijvekappelle mogelijk maken.

Augustinus Verhulst, de man die ons hier als bouwheer speciaal interesseert, was ontvanger en redenaar van het Proosse. Hij huwde met Anna Marie Thérèse Joets en had één zoon, die eveneens Augustinus werd gedoopt. Een redenaarsfunctie was vergelijkbaar met een magistraatsfunctie. Verder was een redenaar belast met het noteren van de dagprijzen van graan, boter en kaas op de Brugse markten. Augustinus was net als zijn broer een 'man van stand'.

In 1764 was hij lid geworden van de Sint-Sebastiaansgilde.

In 1769 bouwde Augustinus Verhulst dit nieuwe fraaie tuinpaviljoen. De bouwmeesters zijn niet gekend. Meestermetselaar Bartholomeus Feys en beeldhouwer-timmerman Pieter Madere hadden wel voor de familie gewerkt. Beide waren bekende werklieden in die periode in Brugge. Wie het paviljoen bouwde zal wellicht niet kunnen achterhaald worden.

Twintig jaar later in 1787, verkocht Verhulst het paviljoen en de tuin door aan de Brugse schepen Philippe Vandewalle, koopman van beroep en wijkmeester van een van de zestendelen. Van de Walle bleef eigenaar tot in het begin van de 19de eeuw. Nadien en tot 1861 was het in bezit van olieslager Emanuel Vandeputte en nadien van de kopergietersfamilie Jonnaert. Het zal de familie Jonnaert zijn die het huis aan de Kastanjeboomstraat in 1907 zal herbouwen.

Het tuinpaviljoen is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Voor verdere opzoeking over de geschiedenis van het paviljoen: Stadsarchief Brugge, *Oud Archief 138*, O.L.Vr. Zestendeel, fol. 1462, 2051, 4028 / *Oud Archief 198*, Klerken van de Vierschaar nrs. 799, 339, 613 / *Staten van Goed*, 2de reeks nrs. 10157, 17779, 17722d, 12043.

Koningin Astridpark, de kiosk

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u

Een gids is aanwezig voor de begeleiding van de bezoekers

Zaterdag 12 september om 16u wordt aan de OMD-ers een feestelijk koffieconcert aangeboden (uitvoerders de Socialistische Harmonie Werkerswelzijn) en op zondag 13 september om 11u een aperitiefconcert (uitvoerders Harmonie Vermaak na Arbeid Koolkerke).

Een aanrader... de prachtige kiosk wordt nog maar zelden gebruikt voor muziekkuitvoeringen.

De minderbroeders legden op deze plaats vanaf het midden van de 13de eeuw een kloostertuin aan, die eeuwen verborgen bleef achter hoge bakstenen kloostermuren. Het klooster verdween zoals zovele andere in de Franse tijd op het einde van de 18de eeuw. De gebouwen werden gesloopt en de tuin werd privé-bezit. Toen reeds leidde dit tot heel wat ongenoegen bij de Bruggelingen, die betreurden dat de stad de tuin niet had aangekocht.

In 1836 werd geopperd om de vroegere kloostertuin om te vormen tot openbaar park, of minstens tot een *promenade*. Pas in 1850 werd het terrein aangekocht. De Stad betaalde 50 000 fr. voor 3 hectare grond. Een deel zou ingepalmd worden voor de realisatie van een nieuwe kerk (de Magdalenakerk) en een deel voor de uitbreiding van de toen reeds bestaande gevangenis van het Pandreitje.

Egidius Rosseels (1800-1870), de zeer succesvolle Leuvense landschapsarchitect, werd aangesproken om een ontwerp op te maken. Stadsarchitect Jean-Brunon Rudd (1792-1870) had reeds de voorbereidende werken gepland. Rosseels had voor bankier Felix Dujardin in 1834 een Engelse landschapstuin gecreëerd bij zijn eigendom Garenmarkt 8. Toenmalig Burgemeester J. Boyaval, die familie was van Dujardin, kende die tuin vrij goed en gaf daarom ook het volste vertrouwen aan Rosseels als ontwerper.

Egidius Rosseels koos hier opnieuw voor een Engelse landschapstijl. Om die stijl op een dergelijk klein terrein te verwezenlijken moest hij hoogteverschillen creëren, boomgroepen gebruiken en uiteraard centraal een vijver voorzien. De wandelpaden in het park zijn nooit recht om de wandelaar de kans te geven telkens van andere perspectieven te genieten. De stad werd weggestopt door dichte randbeplanting.

De oorspronkelijke bedoeling van de beleidsvoerders was om het park zoveel mogelijk voor te behouden als ontmoetingsplaats voor de "betere" klasse. Een streng reglement werd uitgevaardigd dat spelen en *rijdend* verkeer verbood.

De naam van het park is meermaals gewijzigd. De eerste naam verwees naar de vroegere functie nl. *Hof der Recolletten*, na 1856 verscheen de naam *Botanischen Hof* of *Den Publieken Hof* of zelfs *Warande*. In 1906 werd het officieel *Jardin Botanique*. Na de dood van Koningin Astrid in 1935 besliste het Stadsbestuur het park, als emotioneel aandenken, haar naam te geven. Reeds in 1936 werd een bronzen borstbeeld van Koningin Astrid in het park geplaatst. Beeldhouwer Alfons De Wispelaere, een leerling van Gustaaf Pickery, voerde de opdracht uit voor 17 000 fr.

De populaire naam was soms ook het *Park van Geloof* (Magdalenakerk), *Hoop* (gevangenis) en

Liefde (romantische afspraakjes in het park).
Sinds de gevangenis in 1992 werd gesloopt, klopt dit niet meer.

De merkwaardigste bomen in het park zijn een oosterse plataan, een plataan, een bruine beuk, een treurwilg, een es, een hemelboom, een honingboom, een trompetboom, een tulpenboom, een witte esdoorn, een zomerlinde en een magnolia.

In 1956 verwierf het stadsbestuur het bronzen kunstwerk *Man met de zeeslak* van beeldhouwer Godfried De Vreese, dat tot dan aan de Kunstberg in Brussel had gestaan. Het beeld werd in de vijver geplaatst.

Reeds op het ontwerp van Egidius Rosseels in 1851 was de plaatsing van een kiosk voorzien. Er zou volgens sommige ook heel snel een houten, tijdelijke kiosk zijn geplaatst (wellicht in 1852).

Op 9 januari 1858 kreeg stadsarchitect Rudd opdracht om een bestendige kiosk te ontwerpen. Dit fraaie maar eerder brave ontwerp (het plan is bewaard in het archieffonds van de Dienst Monumentenzorg) werd niet uitgevoerd.

In april 1858 nam het stadsbestuur contact op met het Atelier de Sculpture L. Le Soinne en J. Witmeur in Jupille bij Luik, een gespecialiseerde gieterij.

Een ontwerp werd hen toegestuurd. Op advies van het atelier werd echter gekozen voor een kopie van een kiosk, die voor een harmonie in Verviers was gemaakt.

Op 21 augustus 1858 ging de gemeenteraad akkoord met de aanstelling van Le Soinne en Witmeur... *autorisation donné pour la fourniture du kiosque à établir au jardin public, d'après le plan fourni par les industriels(...) nous espérons que le Parc Public sera doté d'un kiosque en fer réunissant toutes les conditions voulues de solidité et d'élégance.*

In januari 1859 gebeurde de aanbesteding voor de blauwstenen achzijdige onderbouw van de kiosk.

Voor 4 911 fr. voerde aannemer Fr. Devestel dit werk uit. In oktober 1859 was de kiosk afgewerkt. De kostprijs bedroeg 9 616 fr. en het totale gewicht van de gietijzeren delen was 17 032 kg.

Deze kiosk oogt vandaag (ook mee door de nieuwe kleurstelling) zeer eclectisch (of zeer gemengd van stijl). De kolommen lijken geïnspireerd op kantklossen, een toegeving aan Brugge?

De muziekkiosk is sowieso een feestelijk 19de-eeuws monument. In 1995 werd de toen groen geschilderde kiosk in een zeer kleurrijk kleedje gestopt. Deze kleurstelling gaat niet terug op de originele. Het is bekend dat de kunstschilder Desiré Tulpinck opdracht kreeg de kiosk te schilderen. Het contract daarvoor bleef bewaard. De buitenkant zou in imitatie brons en zilverkleur zijn geweest...

Misschien loont het dit te onderzoeken.

De 19de-eeuwse kiosk is niet beschermd als monument.

Kreupelenstraat 8, kapel van O.-L.-Vrouw van Blindekens

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 17u
en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding

De vroegste geschiedenis van *Blindekens* is nog steeds niet ontrafeld. Op het einde van de 13de eeuw zou zich hier een passantenhuis hebben bevonden, waar pelgrims maar ook daklozen voor een korte periode onderdak konden vinden.

De overlevering of de traditie zegt dat *Blindekens* in 1305 zou zijn gesticht als gedane belofte en/of herinnering aan de Slag bij Pevelenberg van 1304. Die slag situeerde zich in het Frans-Vlaams conflict rond de eeuwwisseling en is volgens de bronnen onbeslist geëindigd, of met twee overwinnaars? Zie het verhaal hier verder.

Niettemin hadden de Bruggelingen daar de belofte gedaan om jaarlijks een dankplechtigheid te

Het interieur van de barokke Blindekenskapel

organiseren. Deze is in een document van 1418 beschreven. Uit dit document blijkt dat het godshuis voor blinden en het broederschap van O.-L.-Vrouw reeds lang bestonden.

Ieder jaar op 15 augustus, feest van Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart, zou een kaars van 36 pond in processie gedragen worden van het blindenliedengodshuis naar het 13de-eeuws hospitaal van Onze-Lieve-Vrouw van de Potterie.

Een grote stadsbrand in 1415 vernielde een groot deel van het West-Bruggekwartier, ook de (waarschijnlijk houten) kapel en het godshuis van *Blindekens* gingen in de vlammen op. Het complex werd in 1417 heropgebouwd dankzij een milde schenking van Katelijne Tsheeps.

Op een stuk grond in de Kreupelenstraat liet ze zeven eenkamerwoningen bouwen en het hospitaal en de kapel herstellen (herbouwen). Vanaf de 15de eeuw werd *Blindekens* beheerd door het Sint-Juliaanshospitaal in de Boeveriestraat.

Rond de kapel werden in de 17de eeuw nog drie godshuizen opgericht op initiatief van Jan van Pamel, Marius Voet en Laurentia Soutieu. Nieuwe schenkingen in 1650 maakten het mogelijk een nieuwe kapel te bouwen en dezelfde milde schenkers zorgden ervoor dat twaalf behoeftige blinden in het godshuis konden verblijven en nooit meer hoefden te bedelen. Er zou steeds in hun levensonderhoud worden voorzien. Arme blinde passanten kregen ook tijdelijk onderdak. Twee broeders en drie zusters onder leiding van een meester (en onder het beheer van Sint-Juliaans) stonden in voor hun verzorging.

In 1651 startten de werken aan de nieuwe kapel. Meestermetselaar Jacques Coppet en meestertimmerman Clement de Prince hebben de bouwwerken geleid. Beide zijn in het midden van

de 17de eeuw succesvolle bouwmeesters in Brugge. Een interessant contract met de Prince bleef bewaard, daarin staat een minitieuze beschrijving van het eiken dakgebinte van de kapel. Op 18 augustus 1652 werd de nieuwe bidruimte ingewijd.

O.-L.-Vrouw van Blindekens is een bakstenen eenbeukige kapel afgedekt met een zadeldak en met een smaller (en pas in 1703) aangebouwd vijfzijdig koor. De voorgevel is een hoge topgevel, die ook typisch voor de 17de eeuw is afgewerkt met vlechtingen (dit is een metselwijze waarbij loodrecht op de schuine zijanten van de gevel wigvormige stukken baksteen van vier tot acht lagen worden ingemetseld om het metselverband te verstevigen).

De top van de gevel is bekroond met een klokkentorentje (dat in 1994 werd hersteld). De nog originele dubbele toegangspoort, die gevat zit in geprofileerde natuursteen omlijsting is 1651 gedateerd. Het natuurstenen Mariabeeld boven de ingang kwam er in 1945 ter vervanging van een houten beeld dat nog bewaard is. In de geveltop zijn sporen merkbaar van een groot gedicht rond venster. De zijgevels zijn doorbroken door telkens vier omlijste segmentboogvensters. Een segmentbogig zijdeurtje dient nu als toegang tot de prachtige en zeer sfeervolle kapel.

Het schip van de kapel is vier traveeën diep en is overwelfd met een tongewelf uit 1939. Vier trek balken en een strijk balk dragen de nog originele 17de-eeuwse dakconstructie. Het monumentale barokaltaar in witte en zwarte marmer en gemarmerd hout is in 1650 geschonken door Jan Fatry en Margriet Boeteman. Het barokke altaarschilderij met een voorstelling van de *Aanbidding van Onze-Lieve-Vrouw door Blinde Lieden* is het werk van de bekende Brugse schilder Jacob van Oost de Oude (1603-1671). Het Mariabeeld in de rondboognis is in de 19de eeuw gesculpteerd door Hendrik Pickery. De 18de-eeuwse altaartafel is een schenking. In de vensters naast het altaar zitten neogotische

glasramen die in 1880 door glazenier Samüel Coucke (1833-1899) werden gemaakt. Ze stellen de legendarische stichting van Blindekens door de graaf van Vlaanderen Robrecht van Bethune voor en het verhaal van de miraculeuze aankomst van het Sint-Michiëlsschip in 1588.

Samüel Coucke had vanaf 1864 een eigen glazeniersatelier in de Korte Vuldersstraat 14 in Brugge (zie brochure Open Monumentendag 1996, nr. 7) en werkte volgens Engelse technieken, waardoor zijn toegepaste kleuren vol, glanzend en doorschijnend waren. Zijn werk is tot ver buiten de landsgrenzen verspreid.

De twee overige glasramen stellen de H.-Rochus en de H.-Philomena voor en zijn creaties van Henri Dobbelaere (1822 - 1885).

Henri Dobbelaere was naast glazenier ook een vrij succesvol schilder van historische doeken. Vanaf 1860 legde hij zich toe op de glazenierskunst. Vele glasramen blijven bewaard in Brugse kerken en kloosters. Zijn atelier was gevestigd op het Walplein 38.

In het koor is de toegang tot de sacristie uitgewerkt als een sierlijke portiek in barokstijl. Op het zogenaamde hoofdgestel herkent men het beeld van H.-Rochus, de bekende pestheilige.

Rochus die in 1327 zou zijn gestorven, had zich intens om de verzorging van de pestlijders bekommerd. Ook hij werd besmet maar hij werd op wonderbare wijze genezen door een engel die zijn wonden verzorgde en hem brood bracht. Hij werd ook vereerd als beschermer van de middeleeuwse chirurgijn, wat zijn aanwezigheid (tweemaal) in de Blindekenskapel kan verklaren. Er zou ook een broederschap van Heilige-Rochus in de kapel gevestigd zijn geweest.

De gemarmerde deuromlijsting is in 1690 bekostigd door Joost Schroy, die begraven ligt in de kapel.

Tegen de westgevel (of de voorgevel) bevindt zich het doksaal dat uit 1684 dateert (en in 1996 door een nachtelijke brand gedeeltelijk is vernield, maar gelukkig nu reeds hersteld). Het doksaal rust op twee ronde houten gemarmerde zuilen. Het orgel is van orgelbouwer Andries Jacob Berger (1712 - 1774) en zou in 1737 zijn gemaakt.

Andries Jacob Berger was de belangrijkste orgelbouwer in Brugge in de 18de eeuw. Zijn instrumenten worden eerder conservatief genoemd voor die tijd. De vormgeving van zijn orgelkasten was wel actueel. In Brugge zijn ook nog in de St.-Gilliskerk, de Heilige-Bloedkapel, de Begijnhofkerk en de Jeruzalemkerk orgels van hem bewaard.

Boven de orgelkast zijn nog originele beelden opgesteld.

De eiken preekstoel dateert uit 1659. De kuip is versierd met symbolen van Maria en dit vooral van de Onbevleete Ontvangenis. Het klankbord is bekrond met haar beeltenis. In de Contrareformatie (periode waarin deze preekstoel

is gemaakt) werd de verering tot Maria ijverig gestimuleerd. Tal van bedevaartsoorden ontstonden in de Zuidelijke Nederlanden. Ook in de kapel van Blindekens bestond deze speciale devotie tot Maria.

De eiken biechtstoel zou een 19de-eeuwse kopie kunnen zijn.

Heel bijzonder is het devotiebeeld van Onze-Lieve-Vrouw van Blindekens, dat jaarlijks in de belofteprocessie wordt meegedragen en waaraan mirakels worden toegeschreven. De eikenhouten gezeten en met bladgoud vergulde madonna wordt in het begin van de 15de eeuw gedateerd.

Middenin de kapel is een miniatuurschip opgehangen. Het is een scheepsmodel, in 1805 hermaakt naar een 16de-eeuws model (?) en het is bij de heropening van de kapel hier geplaatst. Het ex-votoschip de Heilige-Michiel werd aan Onze-Lieve-Vrouw van Blindekens geofferd als herinnering aan een hongersnood uit 1588. Door toedoen van Onze-Lieve-Vrouw zou op 14 augustus 1588 een schip met graan aangekomen zijn in Brugge en een eind hebben gesteld aan de hongersnood. Ook die herdenking gaf aanleiding tot een processie die in West-Brugge rondging tot in de Franse Revolutie.

Kanunnik en historicus A. Duclos (1841-1925) vernieuwde in 1875 die historische processie die tot in 1958 uitging.

Over de nog talrijke andere kunstwerken die deze, toch nog te weinig bekende, kapel verfraaien krijgt u uitleg tijdens uw bezoek op Open Monumentendag.

Over de geschiedenis van de processie, reden van deze openstelling in het kader van het thema Feest, is een kleine tentoonstelling

De kapel is tussen 1996 - 1998 zacht gerestaureerd. De buitengevels, de bedaking en het interieur kregen een restauratiebeurt. De electriciteit en de verwarming werden vernieuwd, het interieur herschilderd en de kunstwerken geconserveerd.

De kapel opende op 30 april 1998 opnieuw haar deuren.

De slag bij de Pevelenberg op 18 augustus 1304

Tijdens het Vlaams-Frans militair conflict van eind 13de en begin 14de eeuw werd er regelmatig slag geleverd, zowel in grote veldslagen als tijdens kleinere schermutselingen. De Vlamingen haalden dikwijls de bovenhand: de Guldensporenslag op 11 juli 1302 en de slag bij Arke (nabij St-Omaars) op 4 april 1303, toen Willem van Gulik met krijgslieden uit de Westhoek een Frans leger tot een, weliswaar geordende, terugtocht dwong. Ofschoon de Vlaamse verliezen, merendeel gewone knechten en begeleiders van karren, het drievoudige bedroeg van de Franse, zegevierden de Vlamingen omdat ze het slagveld bij Arke in bezit hielden. Bij een volgend treffen in 1304 beschouwden beide partijen zich als overwinnaar. In de zomer van 1304 lanceerde de Franse koning Filips de Schone (1268 - 1314) een nieuw offensief tegen Vlaanderen. Franse krijgslieden zaaiden terreur in de grensstreek en in een gevecht bij Grevelingen op 14 juli delfden de lokale Vlaamse troepen het onderspit. Een groot Vlaams leger onder leiding van graaf Filips van Chieti, een zoon van Gwijde van Dampierre, geraakte aan de grensplaatsen slaags met plunderende Franse legereenheden.

De Vlamingen hadden tijdens hun opmars naar de grens tijd verloren door een geschil tussen de Bruggelingen en de Gentenaren over het voorrecht om, zowel tijdens de tocht als in de komende veldslagen, aan het hoofd van het leger te mogen oprukken. Deze rivaliteit kwam ook tijdens de schermutselingen aan de grens naar boven. Toen de Gentenaren bemerkten dat de Bruggelingen een Franse aanval krachtdadig terugsloegen, rukten zij met grotere stoutmoedigheid op. Wanneer de Bruggelingen dat vernamen, trokken zij op hun beurt vooruit, ditmaal met gans het Vlaamse leger in hun kielzog. De Brugse krijgslieden voerden op een paard een houten beeld van een gewapende Sint-Joris mee als beschermheilige. Pieter de Coninck had het beeld laten vervaardigen en tevens een merrie aan het leger geschenken (een wonderlijke combinatie van geschenken). Of de Brugse wever deelnam aan de veldtocht is onduidelijk. De deelname van de andere volksleider Jan Breydel beperkte zich tot levering van 2 700 pijlen.

De eigenlijke veldslag vond een maand na de schermutselingen plaats nabij het dorp Pevelenberg (nu Mons-en-Pévèle), zo'n 18 km ten zuiden van Rijsel gelegen. Het Franse leger onder aanvoering van de koning telde 3 000 ridders en edelknapen en 9 000 of misschien 12 000 man voetvolk. Het Vlaamse gemeenteleger was waarschijnlijk 12 500 man sterk, misschien wel 15 000. De Vlaamse aanvoerders stelden hun krijgslieden op in een dichte slagorde. De poorters en edelen zouden zoals de ambachtslieden en boeren te voet strijden. Met drie rijen aan elkaar vastgebonden karren beschermden zij de rug van hun slagorde.

De Franse ridders durfden de Vlaamse strijders, die schouder aan schouder stonden opgesteld, niet frontaal aanvallen, hun mislukte stormloop te Kortrijk indachtig. De kruisboogschutters begonnen de strijd. Daarna voerde een deel van de Franse ridderscharen een schijnaanval uit, doch hielden hun strijdrossen in juist voor het handgemeen moest beginnen. De Brugse

schutters dreven de zwaarbewapende ruiters echter achteruit. De Fransen bestookten dan hun tegenstrevers met vijf werptuigen, die door een uitval van de leperlingen werden vernietigd. De Vlamingen verlieten in kleine groepen van 10, 20, 30 tot 40 man regelmatig hun gelederen om de ridders te bevechten en dan snel naar hun linie terug te keren. Het grootste deel van de ridderscharen had de Vlamingen ondertussen omsingeld en viel, met de hulp van het voetvolk, aan op de flanken en in de rug, waar aan de wagens een zeer heftige strijd losbrak.

De Vlamingen boden echter met succes weerstand en dreven de vijand terug.

Het was die dag snikheet en velen leden dorst. De Vlamingen waren volledig ingesloten en konden moeilijk aan water geraken. Alleen de Bruggelingen konden zich af en toe al vechtend een weg banen tot aan de enigste beek in de buurt. In de Vlaamse gelederen vielen er slachtoffers door dorst en hitte. Ook een aantal Franse ridders stierf ten gevolge van een zonnslag.

De gevechten die reeds 8 uur lang woedden waren vrij moordend en uitputtend geweest. Er werd een wapenschorsing uitgeroepen, maar na mislukte onderhandelingen ondernamen de Vlamingen plots voor zonsondergang een verrassingsaanval. Onder leiding van Willem van Gulik verdreven de Bruggelingen de Fransen die in een wilde paniek op de vlucht sloegen. Filips de Schone vond er bijna de dood. Hij zat op de grond toen het Vlaams offensief losbrak en de zwaarlijvige koning kon slechts met veel moeite zijn paard bestijgen. Doch onmiddellijk werd zijn strijdros onder hem gedood en werden de meeste van de 40 edelen die hem bijstonden door de Vlamingen afgeslacht. De koning kon met een grote strijdbijl zijn aanvallers op een afstand houden. Een van zijn ridders steeg af, knielde neer en bood zijn rug aan als trede zodat de koning haastig een ander paard kon bestijgen. De offervaardige ridder verloor er letterlijk het hoofd bij en een sterke Vlaamse ridder gaf het paard van de koning zo'n hevige slag met een goedendag dat het dier van

pijn wegrende en zo zijn berijder in veiligheid bracht. De zegevierende Vlamingen drongen nog door tot in de tent van de koning.

Willem van Gulik en enkele van zijn getrouwen, die het verst waren opgerukt, werden echter tot de laatste man gedood. Ondertussen was de duisternis gevallen en vermits de rest van het Vlaamse leger hen niet had gevolgd, besloten de feitelijke overwinnaars, nadat zij op de Pevelenberg wat hadden gerust, terug te trekken naar Rijsel.

De vermoeide, dorstige en hongerige krijgslieden uit leper, Kortrijk en Gent waren hen reeds voorafgegaan. Daar de Fransen ongehinderd konden terugkeren naar het slagveld waren zij in rechte de overwinnaars. In totaal zo'n 4 000 strijders hadden er het leven gelaten, ongeveer evenveel langs beide kanten.

De Vlamingen verloren er hun belangrijkste leider: Willem van Gulik, een kleinzoon van graaf Gwijde van Dampierre (1226/27 - 1305). Daar zijn lijk nooit werd teruggevonden, geloofden vele Vlamingen dat hij de slag had overleefd. Door middel van magische kunst was hij verdwenen en zou in geval van nood terugkeren. In zijn gevolg had hij inderdaad bezweerders die hem een magische spreuk hadden aangeleerd waarmee hij zich onzichtbaar kon maken. Jaren later wachtten vele Vlamingen nog altijd hoopvol op de terugkeer van hun held. Toch was hij op 18 augustus 1304 gedood, waarschijnlijk door ridders die uit weerwraak voor familieleden die in Kortrijk waren gesneuveld geen genoegen namen met zijn overgave of gevangenneming. Normaliter waren het de Vlamingen die geen gevangenen namen, wat indruiste tegen de toenmalige gewoontes. De Franse edelen vreesden daarom de gevechten tegen de Vlamingen, zodat we mogen aannemen dat ook sommigen van hen voor de slag bij de Pevelenberg dure eden zullen gezworen hebben.

B.S.

De kapel O.-L.-Vrouw van Blindekens is beschermd als monument bij K.B. van 22 december 1982.

Kuiperstraat 23, het zogenaamd Zwart Huis maar eigenlijk *De Penssee*

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u (niet de cinemazaal) en op zondag van 10u tot 13u (de cinemazaal) en van 10u to 18u (de herberg)

Gidsen zorgen voor begeleiding

Het huis *De Penssee* heeft een L-vormige plattegrond, met rechts een monumentaal diephuis en links een lagere vleugel waarin de toegang steekt. Het hoofdhuis telt een halfverzonken kelderverdieping, een verhoogde begane grond, een bovenverdieping en een zolder onder een zadeldak. Dit dak is niet zichtbaar vanaf de straat omdat het huis met een schermgevel is afgewerkt. Een schermgevel komt alleen bij heel belangrijke huizen voor en *De Penssee* is duidelijk geen alledaags huis.

De gevel is niet minder dan 19 meter hoog en is daarmee de hoogste schermgevel in de stad. Vermoedelijk was de gevel volledig met kantelen afgewerkt, nu ziet men nog een kleine centrale

De 19de-eeuwse sfeer is nog op te snuiven in de herberg

traptop. De bakstenen gevel rust op een sokkel in Doornikse kalksteen.

De vensters zijn gevat in doorlopende, geprofileerde rondboognissen. Maaswerk in de vorm van gekoppelde spitsbogen en driepassen versiert de boogvelden boven de vensters. Deze hebben nog hun oorspronkelijke kruisverdeling. De bovenvakken van de ramen zitten rechtstreeks in de muur.

Bemerk dat de rondboognissen aanzetten op een natuurstenen waterlijst die over de lagere toegangsvleugel is doorgetrokken en de Tudorboog van de ingangspoort volgt.

De omlijsting van de poort is versierd met gotische bladmotieven en een kruisbloem. Merkwaardig en zeldzaam zijn het kruisvenster in het poortgebouw dat afgewerkt is met een smeedijzeren vensterkorf en de uitspringende ijzeren haken met ogen in de schermgevel, waardoor stokken konden worden gestoken om de gevel te versieren met laken (of om gewoon het linnen te verluchten?).

De huidige herberg is te bereiken via het kleine poortje en een trap. Bemerk de resten van een traptoren. Oorspronkelijk bestond de gelagzaal uit twee kleinere zalen. Iets van de sfeer van de herberg in *Vlaamsche stijl* uit het begin van de 20ste eeuw is hier nog op te snuiven. De ruimtes zijn afgedekt met de oorspronkelijke zware moeren en kinderbalken. Onder de moerbalken vooraan zitten pleisteren kopieën van consoles uit het stadhuis, die waarschijnlijk speciaal voor de herberg zijn gemaakt. Ook de schouwen met ontegensprekelijk *schunnige* voorstellingen, dateren uit de tijd van de herberg *'t Zwart Huis*. Ze staan beide wel op de plaats van de oorspronkelijke schouwen. De nu onbepleisterde muren tonen sporen van vroegere openingen. Rechts in de gelagzaal, kan via een deur de gang en de keldertoegang bereikt worden. Bemerk de sierlijke 18de-eeuwse trap. Ook de kelder is door een zoldering van moer- en kinderbalken afgedekt. Een van de zeldzame nog in Brugge bewaarde voorbeelden van dergelijke afwerking.

Kuipersstraat 23 kent een rijk gestoffeerde voorgeschiedenis.

Van het eigendom *De Pensee* (een middennederlands woord voor viooltje) vonden wij een beschrijving terug uit 1418 (SAB, Sint-Niklaaswezenboek 1409-1439, fol. 99v-101r).

Op 14 oktober 1418 erfden Baerbelkin en Callekin (Barbara en Kathelijne), de twee minderjarige dochtertjes van Jacob Van den Walle en Kateline Inghelbrechts ondermeer de helft van een *huus met eenre poorte ende met eenre plaatse van lande der binnen lighende ende toebehorende staende te voorhoofde in de cupstrate en heet thuus ter pense int twelcke dheer Jacob Vanden Walle voorseit wuende (...)*, nog de helft van *huus der bachten, and staende utecommende ende voorhoofdende inde naeldstrate(...)*, nog de helft van *eenen stenen huus met datter toebehoort staende inde cupstrate twelcke wilen was sheer Niclaes Vanden Walle, achterwaerds streckende ende utecommende met eenre poorte inde naeldstrate naast den huse ter pense(...)*, nog de helft van *eenre ijdelre onbehuusde hofstede met datter up staet ende toebehoort staende inde cupstraat naest den voors. steenin huus dat wilen was sheer Niclaes Vanden Walle(...)* en tenslotte nog eens de helft van *eenen huus met datter toebehoort twelcke Jacob Vanden Walle nieuwe dede maken staende in de Naeldestraete(...)*.

De Pensee maakte dus deel uit van een groep van huizen en gronden tussen de Kuipersstraat en de Naaldenstraat. Rechts van *De Pensee* bevond zich reeds in 1418 een stenen huis. De huizen en de onbebouwde gronden waren ook alle bereikbaar via de Naaldenstraat. Dergelijke grote eigendommen waren typisch voor de Middeleeuwen. Het ganse complex was duidelijk sinds lang familiebezit. De Van de Walle's waren een oud adellijk geslacht, dat een grote rol speelde in het bestuur van de stad.

De Pensee komt later in de 15de eeuw in het bezit van Joris Bave, verwant met de legendarische familie Vander Buerse. Hij behoorde tot een makelaarsfamilie en was bovendien hofmeester van de heer van Fiennes en forestier van het riddergenootschap van de Witte Beer. Hij was zelf een fervent en succesvol deelnemer aan toernooien. Bave was verschillende malen schepen (1479, 1586) en raadslid (1454, 1483) in Brugge. Hij moet het eigendom in 1484-1485 verkocht hebben aan Jan Roelandts.

Jan Roelandts was een gerenommeerde wisselaar, die vanaf het midden van de 15de eeuw actief was op de Brugse geldmarkt. Zoals de Bave's kwam hij uit een familie van makelaars. In 1468 wordt Jan Roelandts vermeld als muntmeester van Brugge. Hij had een bastaardzoon, Roelkin Roelandts. De moeder van het kind, Gheleijne Quame, overleed in 1475 en behoorde duidelijk niet tot de goeode klasse. De Brugse wisselaar zorgde toch dat de jongen een royale toelage kreeg. Roelkin werd later brouwer.

In 1490 is *De Pensee* in bezit van Omaer Rycquaert, die het huis zoals wij het nu kennen waarschijnlijk bouwde. Hij was in 1493 baljuw en ontvanger van de heerlijkheid van Male. Vanaf 1490 tot 1499 betaalde Rycquaert een zeer hoge hypotheek op het huis, wat ons doet veronderstellen dat het groot nieuw stenen huis in 1490 is gebouwd (Archief O.C.M.W., *Dis O.L.V.*, Renteboek (1483) en rekeningen). Zeker in 1509 is Rycquaert nog eigenaar.

De 16de-eeuwse geschiedenis is nog niet volledig achterhaald. Zeker weten wij, dat in 1569 het huis eigendom en woning is van Hubrecht Andriessene, schepen van het Brugse Vrije. In 1580 vinden wij Hubrecht Oudejans als eigenaar. Zijn erfgenamen verkopen het op 31 december

1590 aan Osten Herremare. De verkoopakte stipuleert *eenen grooten stenen huuse(...) metter poorte (...) ghenaeemt de Pensee(...) achterwaerts streckende met eene groote platse van lande uutecomende met eender poorte ende vrijen uutganc onder zeker huusinghen toebehoorende nu Maerten de Vueghelaere* (in de Naaldenstraat). In 1613 is het pand al in het bezit van Arnout Lambrecht. Voor het eerst wordt melding gemaakt van een moerbeiboom op het eigendom (en dit wordt tot in de 18de eeuw herhaald). (...) *een platse van lande wezende eenen ganck besloten over beeden zijden met mueragen en ligghende tussen de erve van Jan de Meet en de erve van het huis De Pensee, in welden ganck staende es een moerbeijer boom.*

Wij weten dat *De Pensee* in 1644 niet door de eigenaars bewoond wordt, maar verhuurd werd aan Louis Boddens, waarschijnlijk een zoon van Louis Boddens (+1613) die eigenaar was van het Huis de Halleux, Oude Burg 21 (zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 13).

Tussen 1638 en 1655 komt het huis in bezit van Meester Adriaan de Jode en in 1655 (of 1657) in dat van Olivier De Wree. De beschrijving van het eigendom blijft identiek en de moerbeiboom wordt nog steeds vermeld. Olivier De Wree betaalde om en bij de 833 ponden voor de Pensee, een fors bedrag.

Tot op het einde van de 18de eeuw bleef *De Pensee* eigendom van de families De Wree en Winckelman. Olivier De Wree (1628-1667) was de zoon van de befaamde burgemeester Olivier (bekend gebleven onder de naam Vredius en dichter, muntenverzamelaar en bezitter van een grote bibliotheek). Olivier jr. studeerde net als zijn vader rechten en werd gouverneur van de Bogardenschool en kapitein van de burgerwacht. In 1650 huwde hij Catherine Wijnckelman (+1679). Zijn enige dochter Catherine huwde met ene Louis Wynckelman, zodat *De Pensee* overging in de handen van familie Wynckelman.

Olivier jr. was een zeer gegoed man die naast het huis *De Pensee* nog drie andere huizen in Brugge bezat en ook gronden in Klemskerke, Dudzele en Koolkerke. De boedelbeschrijving, die opgemaakt werd na zijn dood op 29 januari 1667, vermeldt een ruime kunstcollectie die hij klaarblijkelijk van zijn vader had geërfd. Er worden zelfs specifieke *rariteiten* vermeld (badmoor met afbeelding van naakte vrouwen, bad met afbeelding van man op een paard, een *landschapken in goud beslegen*). Er was ook een collectie munten, de helft van zijn vaders bibliotheek, een collectie parels en schelpen, heel wat porselein, zeer veel juwelen (een *cruusken van Malta*, armbanden met parels, *portrait in gout*,...). Bij zijn meubelbezit is een *scribant van schilpadden* en een *lydecant in pallisanthout* vermeldenswaard.

Heel interessant en het bestuderen waard is de grote schilderijencollectie, waarvan de waarde door kunstschilder Jacob van Oost werd geschat. In die collectie zat werk van Van Oost (o.a. een *toebackzuuper*) maar eveneens van Rubens (drie gratiën) Jordaens (een *sof*), Van Meunicxhove, Teniers, Lucas Van Heede,...

De onderwerpen waren zeer verscheiden zowel landschappen, gevechtsscènes, boerenkermissen als mythologische onderwerpen. De collectie telde zeker een zestigtal schilderijen.

Er wordt in de boedelbeschrijving uitdrukkelijk vermeld dat Olivier De Wree zelf het huis *De Pensee* bewoonde. Hij liet op het erf een huisbrouwerij bouwen (typisch in de 17de eeuw) en verder wordt expliciet vermeld: *daer inne ghemaeckt een nieuwe camere boven de poorte vander voornoomde huuse, ende andere merckeleke verbeteringhe*. Het poortgebouw werd dus grondig verbouwd en waarschijnlijk met een bouwlaag verhoogd. In het huis werden veranderingswerken uitgevoerd. Wat dit juist inhield wordt niet geschreven. Olivier De Wree is na een langdurige ziekte in het huis gestorven en begraven in Onze-Lieve-Vrouwekerk. Hij was lid van diverse gildes

waaronder Sint-Joris en Sint-Sebastiaan, maar ook van het Heilig-Sacrament, Sint-Anthonius, Blindkens en Sint-Barbara. Een man van zijn tijd.

Zijn enige dochter Catherine erfde dit enorme bezit. Wij weten van haar dat ze thuis onderricht kreeg van Susanne Coosermans. Zij huwde zoals hoger gezegd met Louis Wynckelman, schepen van het Vrije. Het echtpaar bewoonde het huis en had samen zeven kinderen.

Wynckelman stierf op 16 december 1687. De kinderen waren nog allen minderjarig. In de boedelbeschrijving opgemaakt na zijn dood, kan de inrichting van het huis gevolgd worden, een bijzonder interessant document. Wij weten bijvoorbeeld dat de slaapkamer behangen was met goudleder en opgevrolijkt werd met *schoone schilderijen*. Op alle schouwen waren trouwens schilderijen ingewerkt. De ganse schilderijen-collectie van vader Olivier De Wree wordt er terug in beschreven. Het huis (omvatte) toen een keuken, een spinde, een eetkamer, een slaapkamer, een zaal, een salette (salon), een kinderkamer, een kelder, een comptoir (bureau), nog een kelder, een kamer boven de voorkamer (waar de meeste schilderijen werden bewaard), een middenkamer en een zolder (waar niet minder dan 37 lijnwaadpersen stonden).

Ook het echtpaar Louis Winckelman en Catherine De Wree hadden *De Pensee* verbouwd en hersteld: de achterkamer had twee nieuwe vensters gekregen, in het bureau (dat zich beneden bevond) was een garderobe gemaakt. In 1674 werd een nieuwe achterkeuken gebouwd met een kamer erboven. In 1676 kreeg de voorkamer *nieuw glaese veynsters van bourgons glas in viercante ruytten*. In 1681 werd een alkoof in de stenen kamer geplaatst en in hetzelfde jaar moesten beide bogen onder de poort afgebroken en herbouwd worden. In de poort zelf werd een deurtje gemaakt. In 1682 werd een nieuwe paardenstal gebouwd. In 1685 spreekt men over een nieuwe kelder (waar?), het vergroten van de voorkamer en het herstellen van de trap. De

werken werden meestal uitgevoerd onder de leiding van meester metselaar Laureyns Goddyn, meester steenhouwer Martinus Arnouts en meester loodgieter Lenaert Leleu.

Zoon Jacques, die huwde met Catharina de Croeser, erfde het huis. De laatste ons bekende eigenaar-bewoner op het einde van de 18de eeuw is Frans Wynckelman. Zou het François-Jacques kunnen zijn die op 29 juni 1762 was geboren en die in Parijs tekenlessen ging volgen bij Jozef Suvée? Hij studeerde ook in Rome en Napels en werd een talentvol landschapsschilder. In 1791 was hij terug in Brugge en huwde er met Marie Françoise Damerin. Hij werd directeur van de (toen) Koninklijke Academie voor Schilderkunst in Brugge in 1793. Hij stierf kinderloos in 1839 en dit betekende ook het einde van het geslacht Wynckelman.

In het begin van de 19de eeuw zijn Henri en Bernard Coucke (*1773), Brugse lakenkoopmannen de nieuwe eigenaars en bewoners van het huis *De Pensee*. De twee broers wonen er samen met twee broers uit Denderleeuw, Philippe en Pierre Sonck en twee dienstmeiden. Bernard Coucke stierf waarschijnlijk in 1846, zijn broer Henri in 1858.

Henri en Bernard Coucke vroegen in 1813 aan het Stadsbestuur (hadden ze het huis pas gekocht?) om de oorspronkelijke schermgevel met vijf meter te verlagen en te wijzigen tot een toen klassieke, gepleisterde lijstgevel. Zij kregen geen toelating en hebben de gevel ongewijzigd gelaten.

Het pand werd geërfd door Aimé Augustus Boone, kanunnik en econoom van het Engels Seminarie in Brugge. Hij bewoonde het pand niet zelf maar verhuurde het aan Pieter Sonck (die er reeds samen met de Couckes woonde) ook een koopman en later aan Jules Veniat een Parijse

theaterregisseur die er in 1879 was komen wonen. Boone verkocht *De Pensee* in 1890 aan Maria Laridon, *koopvrouw*. Zij verkocht het in 1899 door aan Maria Cauwe-Benninck, *brouwster*. Zij zal het uiteindelijk in 1907 verkopen aan de samenwerkende vennootschap *Willen is Kunnen*. Waarschijnlijk werd het pand tot dan gebruikt als winkel van aardewerk en porselein (zoals te zien is op een prentbriefkaart uit die tijd).

Rond 1910-1914 werden in het gebouw een herberg, vergaderlokalen en een feestzaal ingericht. Op 10 maart 1919 vroeg de eigenaar het liberaal getinte *Willen is Kunnen* om haar feestzaal om te vormen tot bioscoop. Tot zover de geschiedenis.

De gevels van het huis *De Pensee* zijn in 1990-1991 op een zachte manier gerestaureerd. De gevels werden gereinigd met water onder lichte druk. Het vroeg heel wat geduld om een dikke zwarte roetlaag weg te nemen. Tijdens die werken werd ontdekt dat de gevel, zeker in de 18de eeuw, lichtgrijs was beschilderd. Het loodwit in de gevelverf zal door oxidatie zwart zijn geworden wat waarschijnlijk de verklaring is voor de populaire naam Zwart Huis.

Het baksteenmetselwerk werd toen hersteld en de natuursteen bijgewerkt.

Het interieur komt nu aan de beurt.

De nieuwe eigenaars hebben een vijfjarenplan opgesteld om het huis *De Pensee* terug bouwfysisch gezond te maken. Vroegere ingrepen hebben wel de achtergevel danig verminkt. In 1998 werd de cinema Liberty gerenoveerd. Drie zalen - van het vroegere Gulden Vliescomplex werden weer omgevormd tot één zaal, die met vooruitstrevende film- en geluidsapparatuur is voorzien. 364 toeschouwers kunnen er een plaatsje krijgen. Tijdens de verbouwing vond de uitbater delen van het oorspronkelijke plafond van de feestzaal (uit 1919?) terug. Dit geeft een speciale charme aan de zaal. Het is de bedoeling

dat deze multifunctioneel kan opereren, zodat ook seminaries, bedrijfspresentaties, klassieke optredens er kunnen doorgaan. Plannen voor de toekomst.

Kuipersstraat 23 is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974

Voor verdere opzoeken over de geschiedenis van het huis o.m.: Stadsarchief Brugge,
Oud Archief 138, Sint-Niklaaszestendeel, nr. 119 / *Wezenboeken*, Sint-Niklaas 1409-1439, fol. 99u-101r / *Oud Archief 198*, Klerken van de Vierschaar, nr. 807, nr. 190, nr. 548 / *Bevolkingsregisters*, E2/61 vanaf 1792 / *Kadastrale Leggers*, art 92, 1197, 1550, 1045, 1886 / *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 1711 en nr. 4393.

Markt 3, het Provinciaal Hof

Open op zondag 13 september 1998 van 10u tot 12u30 en van 13u30 to 18u (niet op zaterdag)

Gidsen zorgen voor begeleiding

Op deze plaats stond tussen 1285 en 1789 één van de zo *geroemde Zeven Wonderen van Brugge*, de Waterhalle. Deze halle was schraagsgewijs over de Kraanrei gebouwd en de benedenverdieping fungeerde als los- en laaddok voor kleine schepen die gewoon onder het gebouw konden doorvaren. Na de sloop in 1789 werd de kraanrei overwelfd en een groot classicistisch gebouw neergepoot. Vanaf 1850 was het middengedeelte van dit complex eigendom van het Provinciebestuur, dat er een raadzaal had ingericht.

Het weinig geliefde gebouw brandde in 1878 nagenoeg volledig af. Een nieuw neogotisch gebouw kwam in de plaats.

In 1878 was de neogotische beweging in Brugge reeds volop aan de gang. De plaatselijke gangmakers drongen bij het Provinciebestuur en zelfs bij de koning aan om het nieuwe Provinciaal Hof in een 15de-eeuwse gotische stijl te bouwen. In 1880 kregen Louis Delacenserie (1838 - 1909) en René Buyck (1850 - 1923) opdracht van de toenmalige gouverneur Th. Heyvaert om een Provinciaal Hof en een Postgebouw te ontwerpen⁽¹⁾.

(1) Een volledige en rijk gedocumenteerde studie over het Provinciaal Hof verscheen in 1994: L. DEVLIEGHER, *Van Waterhalle tot Provinciaal Hof*, Brugge, 1994.

De plannen werden vele malen aangepast aan opmerkingen geformuleerd door een speciale begeleidingscommissie van de Koninklijke Commissie voor Monumenten.

Het ontwerp werd pas op 14 maart 1887 goedgekeurd.

De bouwwerkzaamheden namen jaren in beslag. Het nog niet volledig afgewerkte gebouw werd eind 1892 in gebruik genomen. Het Postgebouw was reeds in 1891 klaar. De drie linker traveeën zijn in 1921 afgewerkt.

Het gebouw links van het Provinciaal Hof, oorspronkelijk voorzien gedacht als ambtswoning voor de gouverneur, is in 1910 - 1914 gebouwd naar het ontwerp van architect *Jules Coomans* (1871 - 1937) uit Ieper.

De neogotische creaties op de oostkant van de Markt bepalen sterk het karakter van dit plein en zijn een vertaling van de architectuurvisie, die de 19de-eeuwse intellectuele en culturele elite in Brugge erop nahield. Visie die veel te maken had met de hoop op de heropleving van het toen nog verstilde Brugge. Opnieuw aanknopen met gotische architectuurstijlen voor de nieuwe architectuur leek daarvoor een vereiste.

Het monumentale Provinciaal Hof is opgebouwd uit een middenvleugel van drie bouwlagen en drie traveeën en twee lagere zijvleugels van twee bouwlagen en respectievelijk drie en vier traveeën. Dwars daarop staat nog een gebouw. De voorgevel op de Markt is bekleed met natuursteen van Euville. Een monumentale trap met opengewerkte borstwering leidt naar de hoofdingang. De vensters op de begane grond en verdieping zijn gevat in spitboognissen met maaswerk in de boogvelden.

Hoektoerentjes, pinakels, dakkapellen en opengewerkte borstwering bekronen het gebouw dat met leien beklede spitse daken is afgedekt. Het doet soms, toch wat het centrale gedeelte betreft, aan de architectuur van het Stadhuis denken.

Op de benedenverdieping zijn de **voorzaal** en de **grote zaal** te bezoeken. Balkenzoldering, rijk geprofileerde ingangen en vloertegels zijn typisch voor de tijdperiode waarin ze tot stand zijn gekomen. De balksleutels van de zoldering en de consoles zijn versierd met wapenschilden. De zoldering van de grote zaal rust op zes zuilen.

Via een stenen **eretrapp** kan de verdieping bereikt worden. Dit trappenhuis is zeer rijkelijk gedecoreerd.

Talrijke portretten van de gouverneurs en twee grote historieschilderijen zijn opgehangen in de tussengang. Links van deze gang bevindt zich de **balkonzaal**. Opvallend is de prachtig gebeeldhouwde schouw tegen de noordmuur. Hier hangen eveneens portretten van gouverneurs. Rechts van de gang situeert zich de grote **raadzaal**. Het grote roosvenster met rijk maaswerk trekt onmiddellijk de aandacht. Deze zaal is rijk gedecoreerd met beeldhouwwerk en is met een houten tongewelf afgedekt. Hier stellen de portretten de voorzitters van de provincieraad voor.

De schilderijencollectie van het Provinciaal Hof verdient de nodige aandacht. De gidsen zullen u attent maken op de belangrijkste werken.

Uiteraard is ook het Provinciaal Hof dikwijls het kader voor feestelijkheden. Daarom ook deze openstelling.

Het Provinciaal Hof is niet beschermd als monument.

Potterierei 71, het Grootseminarie (de Duinenabdij) en de kerk

Open op zondag 13 september 1998 van 10u to 12u
en van 13u30 to 17u30 (niet op zaterdag)

Gidsen en de bewoners van het seminarie zorgen
voor begeleiding

In 1128 is de Duinenabdij in Koksijde gesticht en in 1138 door Bernardus Van Clairvaux aan Cisterciënzerabt Robert van Brugge toevertrouwd. De abdij heeft een zeer grote bloei en culturele uitstraling gekend. In haar middeleeuwse bloeiperiode bewoonden niet minder dan 120 monniken en 248 lekenbroeders het imposante complex. Reeds in 1223 had de Duinenabdij een eigendom langs de Langerei in Brugge en in de 14de eeuw werden panden aangekocht in de Snaggaardstraat en omgebouwd tot refugehuis.

De monniken van de, in het begin 17de eeuw opnieuw bloeiende gemeenschap, zochten een blijvende vestigingsplaats in Brugge om aan de niet langer houdbare onveiligheid van de kuststreek te ontsnappen.

In 1623 kochten zij het voormalige refugehuis van de *abdij van Ter Doest* langs de Potterierei aan. Dit eigendom breidden ze langzaam uit met huizen en gronden en zelfs straatjes. Tussen 1628 en 1642 werd, onder leiding van abt Bernard Campmans, een nieuwe abdij in barokstijl opgetrokken.

De grote kruisgang, de refter, enkele conventuele gebouwen en één vleugel van de kleine kruisgang zijn gebouwd in de periode 1628 - 1642. Het duurde tot in de tweede helft van de 18de eeuw voor de abdij opnieuw over voldoende financiële middelen beschikte om een prestigieuze kerk te

bouwen. De westvleugel van de abdij is pas in 1837 gebouwd (lang na de opheffing van 1796). Toen was het gebouw reeds in gebruik als seminarie. De kerk is gebouwd in 1775 - 1778 in opdracht van de voorlaatste abt van Ter Duinen Robert Van Severen. Het ontwerp werd toevertrouwd aan meestertimmerman Emmanuel van Speybrouck-Coutteau. Deze kerk kwam op de plaats van een voorlopig eenbeukig kerkgebouw. De voorgevel is uitgevoerd in blauwe hardsteen uit de groeven van Arquennes bij Nijvel. De steenhouwersmerken van de Henegouwers Jean François Trigalet en Adrien Mondron (1726-1787) zijn zichtbaar op verschillende plaatsen in de gevel.

De hoge middenbeuk en de lage zijbeuken worden architecturaal zeer duidelijk vertaald in de voorgevel. Het benedengedeelte wordt geritmeerd door Ionische pilasters die een klassiek entablement dragen, dat centraal door een driehoekig fronton wordt bekroond. Het bovengedeelte is afgewerkt met een pilastergevel volgens de Corinthische orde. De topbekroning, ongeveer 30 meter hoog, wordt geflankeerd door monumentale vazen.

De driebeukige kerk en het koor zijn 60 meter diep. De kerk is overwelfd met (Boheemse) koepelgewelven gescheiden door gebundelde in- en uitspringende pilasters met compositie kapitelen. In ieder gewelf steekt centraal een zware sluitsteen met bladmotieven. De versieringen in de midden- en zijbeuken zijn verschillend.

Het meubilair van de kerk dateert uit het laatste kwart van de 18de eeuw. De altaren, in marmer of gemarmerd hout, zijn gemaakt naar ontwerpen van Hubertus Dumortier. Het classicistische doksaal is vervaardigd uit rijke marmersoorten, op uitzondering van het hoofdstel en de balustrade die in hout zijn uitgevoerd en vakkundig in marmerimitatie beschilderd, door de bekende Brugse schilder Jan Beerblock (1739 - 1806). Het

orgel uit 1790 is gemaakt door de Bruggeling Dominicus Berger (zie nr. 12 van deze brochure). Merk ook de rijke bevloering op in witte en zwarte marmeren tegels.

De soms wat vergeten kerk van de voormalige Duinenabdij is het meest monumentale en rijkste gebouw in classicistische stijl in Brugge en getuigt van de kwaliteit van de ontwerper Emmanuel Van Speybrouck. Van Speybroeck had gestudeerd aan de *Vrije Academie voor Schone Kunsten* in Brugge, die in de 18de eeuw de internationale architectuurmode van nabij volgde.

Op de Open Monumentendag kunnen eveneens de pandgang, de refter en een salon worden bezocht.

De grote pandgang dateert uit de 17de eeuw (1628 - 1642) en is twee verdiepingen hoog. De vier vleugels zijn op de benedenverdieping overkluisd met graatgewelven, gescheiden door moerbogen. De refter is vanuit de zuidvleugel bereikbaar. Grote segmentboogvensters met natuurstenen omlijsting verlichten deze gangen. De verschillende portalen zijn rijk gesculpteerd. Wat in deze vleugels uiteraard de aandacht trekt is het grote schilderijenbezit van het grootseminarie. In de nissen van de grote kruisgang hangen een reeks monumentale landschappen. Negenentwintig 17de-eeuwse schilderijen van groot formaat beelden imaginaire landschappen uit waarin zeer zelden personages een rol spelen. De schilderijen zijn van Jacques d'Arthois, Balthazar d'Hooghe en Donatiaan van den Bogaerde. Jacques d'Arthois is een belangrijke vertegenwoordiger van de Brusselse school van landschapsschilders en de twee andere schilders zijn Bruggelingen en beiden monnik van de Duinenabdij.

Een exhaustieve studie is in 1984 verschenen over *De Duinenabdij en het Grootseminarie te Brugge. Bewoner/Gebouwen/Kunstpatrimonium*, waarin veel aandacht is besteed aan de rijke

kunstcollectie. Een collectie die uitzonderlijk goed bewaard is gebleven.

Het Grootseminarie en de kerk zijn als monument beschermd bij K.B. van 28 mei 1962.

Steenstraat, Sint-Salvatorskathedraal

Open op zondag 13 september 1998 van 14u tot 17u

Gidsen zorgen voor begeleiding

Sint-Salvators wordt voorlopig nog steeds de oudste kerk van Brugge genoemd en werd waarschijnlijk in het midden van de 9de eeuw vanuit het kroondomein Snellegem gesticht. De legende plaatst de stichting in de 7de eeuw op initiatief van de heilige Eligius. Zeker in 1086 was Sint-Salvators een autonome parochiekerk. Ze werd pas kathedraal in 1834 (na de sloop van de Sint-Donaaskathedraal en de heroprichting van het bisdom Brugge).

Van de Romaanse kerk is op uitzondering van de onderste geleiding van de toren weinig (zichtbaar) bewaard. Eeuwenlang verbouwde men de kerk naar gotisch model. Uit de tweede helft van de 14de eeuw dateert het huidige driebeukige schip. Het transept is ouder en dateert uit de eerste helft van de 14de eeuw. De kooromgang en de kranskapellen werden gebouwd tussen 1481-1557.

De kundige gerestaureerde toren heeft een eigen verhaal te vertellen. Het benedengedeelte is opgetrokken in veldsteen en tufsteen (zie ook nr. 4 van deze brochure) en wordt 12de-eeuws gedateerd. Meer dan een eeuw lang bouwde men aan de toren. Het bovenste gedeelte was in een vroeggotische stijl gerealiseerd (zoals de nu terug zichtbaar gemaakte galmgaten bewijzen). In 1839 kreeg de toren na een hevige brand een nieuwe bovenbouw in Neoromaanse stijl naar het ontwerp van Robert Chantrell.

Het interieur van de Sint-Salvatorskerk is een bezoek meer dan waard. Wij vestigen de

aandacht op het marmeren, barokke doksaal dat in 1679-1687 naar een ontwerp van Cornelis Verhoute werd gemaakt en waarvan vooral ook het beeld van God de Vader gehouwen door Artus Quellinus de jongere, opvalt.

Het orgel is in 1717-1719 gemaakt door de leperse orgelbouwer Jacob van den Eynde. Verder is de preekstoel uit 1777-1778 uw aandacht waard. Hendrik Pulinx jr. zorgde voor het houten beeldhouwwerk. De witmarmeren Eligius is het werk van de Brusselse beeldhouwer Laurent Tamine. Eligius of Elooi is de patroonheilige van de kerk en van de edelsmeden. Hij wordt ook hier voorgesteld met een aambeeld, hamers en een geldbeurs. Omdat hij als stichter van de kerk wordt beschouwd, werd hij afgebeeld met het bouwplan in de hand.

De kooromgang- en de kranskapellen werden gebouwd naar het ontwerp en onder de leiding van meester metselaar Jan vanden Poele, die in 1478 ook het Oosterlingenhuis had gebouwd (zie brochure Open Monumentendag 8 september 1996, nr. 9). Heel wat kunstwerken trekken hier uw aandacht.

Het marmeren grafmonument van bisschop Jean Carondelet (1469-1544) stond oorspronkelijk in de Sint-Donaaskerk. Het werd pas op het eind van de 18de eeuw naar hier overgebracht. Het is gehouwen door Michiel Scherrier, misschien naar een ontwerp van Lanceloot Blondeel. Verder zijn er nog drie 18de-eeuwse grafmonumenten van bisschoppen te bewonderen, deze van Hendrik van Susteren en deze van Jan-Baptist de Castillon (gehouwen door Hendrik Pulinx, zie nr. 8 van deze brochure) en dat van Jan Caïmo (waarvan een gedeelte in de militaire kapel is bewaard, zie nr. 9 van deze brochure).

In het koor zelf is het 15de-eeuwse eikenhouten koorgestoelte bijzonder merkwaardig. Daarboven hangen de wapenborden van het dertiende kapitel van de Orde van het Gulden Vlies dat in 1478 plaats vond.

Heel wat Brusselse wandtapijten zijn er in de koor opgehangen. Zij werden ontworpen door Jan van Orley en geweven door Jasper Van der Borch

Een bezoek aan de in 1993-1995 gerestaureerde Sint-Jacobskapel (aan de zuidzijde van de toren) loont zeker de moeite. Tot voor de restauratie was deze 14de-eeuwse ruimte verborgen onder een 18de-eeuwse aankleding. Er werd geopteerd om de kapel terug naar haar oorspronkelijke vorm te restaureren.

Het kruisribbengewelf werd opnieuw vrijgemaakt en dichtgemetselde vensters open gemaakt. De oorspronkelijke kleurrijke binnendecoratie dateert uit de 14de-16de eeuw. De muurschilderingen werden zoveel mogelijk geconserveerd en gerestaureerd. De ruimte wordt nu gebruikt als doopkapel.

De Sint-Salvatorskathedraal is beschermd als monument bij K.B. van 25 maart 1938.

Stijn Streuvelsstraat 59, de Sint-Jorisgilde

Open op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u
en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u

De leden van de gilde zorgen voor begeleiding

Sinds 1939-1940 heeft de Koninklijke en Prinselijke Sint-Jorisgilde Stalen boog haar verenigingslokaal in de Gezellewarande. Na de ontbinding van de gilde in 1870 hadden ze geen vaste stek in de binnenstad meer gehad. Hier is de vereniging weer tot volle bloei kunnen komen.

Net als de Sint-Sebastiaansgilde speelde de Sint-Jorisgilde een belangrijke rol in de stadsgeschiedenis. Wanneer de gilde juist is opgericht is niet bekend, maar reeds in '1302' vergaarde ze *roem op het slagveld*. In 1397 was het ledenaantal zo groot dat er een splitsing plaats had in een *Oud Hof* en een *Jong Hof*. Beide verenigingen hadden toen hun lokaal in de Sint-Jorisstraat. Het Oud Hof op de plaats

De Eed of vergaderzaal in de Sint-Jorisgilde

van de huidige Rijksnormaalschool (Sint-Jorisstraat 71) waar nog een authentieke traptoren bleef bewaard en het Jong Hof in Sint-Jorisstraat 33, waar het lokaal in 1541 met een prachtige renaissancegevel werd verrijkt.

In de buurt van de twee verenigingslokalen herinnert de Schuttersstraat nog aan de plaats waar oorspronkelijk de doelen waren opgesteld. Tot op het einde van de 15de eeuw hield de gilde haar religieuze diensten in de Sint-Pieterskapel (zie brochure Open Monumentendag 13 en 14 september 1997, nr. 6). Als patroonheilige had ze Sint-Joris en als gildekleuren wit en rood.

De Sint-Jorisgilde was zonder twijfel uit een militaire noodwendigheid ontstaan. De stadsmilities waren immers noodzakelijk voor de verdediging van de Stad. Ook de graven van Vlaanderen deden beroep op de schuttersverenigingen voor het voeren van hun talrijke oorlogen. De verschillende gilden bleven in de strijd goed herkenbaar. Boven hun maliënkolder droegen ze steeds een eigen tweekleurige wapenrok.

In de 15de eeuw reeds evolueerden de schuttersgilden van een militaire instelling naar een recreatieve en sociale vereniging.

In de loop van de geschiedenis werden dan ook heel wat luisterrijke schuttersfeesten en toernooien ingericht, die meestal dagenlang duurden en het recreatieve aspect van de vereniging accentueerden. De verslagen van dergelijke toernooien doen nu nog misschien heel wat mannen dromen!

Beroemd was de jaarlijkse konings- of papegaaischieting, waarbij houten vogels, die op de wieken van één van de molens op de Kruisvest werden bevestigd, moesten geschoten worden. Dit was steeds aanleiding tot het inrichten van een feest en het drinken van de erewijn! Een tweede belangrijke feestdag in het jaar was

Heilig-Bloeddag. De schutters waren vroeg uit de veren om eerst samen een religieuze eredienst bij te wonen en om daarna speciaal uitgedost met een '*parurekostuum*' op te stappen in de Heilige-Bloedprocessie. Ook nu nog stapt de Sint-Jorisgilde op in de processie.

Het bestuur van de gilde was (en is) samengesteld uit een hoofdman, een stadhouder, een thesaurier, een griffier, een koning, een hofmeester en een eed. Elk van deze leden heeft een specifieke opdracht. De hoofdmannen waren in de geschiedenis steeds lid van een belangrijk geslacht.

Ook in de Sint-Jorisgilde moest, net als in de Sint-Sebastiaansgilde, een doodsschuld betaald worden. Wat inhield dat de leden na hun overlijden een som geld nalieten aan hun vereniging.

Het huidige verenigingslokaal werd in 1939 of 1940 (bouwvergunning dateert uit 1940) gebouwd. Het bouwplan is niet bewaard, zodat (voorlopig) de ontwerper niet gekend is.

Het bakstenen gebouw is anderhalve bouwlaag hoog en afgedekt met zadeldaken. De stijl van de architectuur zweemt naar het Neobrugse, maar wit geschilderd oogt het fraai in deze Gezellewarande. De schutters hebben zowel in de tuin als in het pand een schietstand.

Binnen in het pand trekt naast de gelagzaal, waar heel wat kruisbogen en gildesouvenirs worden bewaard, vooral de zogenaamde gildekamer of raadzaal de aandacht. Hier vergadert de *Eed* of het gildebestuur en hier worden de mooiste schilderijen en kruisbogen tentoongesteld. Heel wat portretten van hoofdmannen uit de 17de, 18de en 19de eeuw zijn hier opgehangen.

Twee schilderijen springen speciaal in het oog: *Sint-Joris en de Draak*, geschilderd door de Brugse schilder Jan Antoon Garemin (1712-1799) en het dubbelportret uit 1783 van prins Albert Casimir en prinses Maria Christina van Oostenrijk. Dit

prinselijke echtpaar is voorgesteld te midden van enkele putti, kruisbogen en pijlen. De schilder is niet bekend.

Naast de gelagzaal bevindt zich de doelbaan waar de winterschietingen plaatsvinden. Ook hier zijn heel wat gildesouvenirs te bewonderen. De aandacht zal gevestigd worden op de sireketting of zogenaamde *breuk*, de hoofdmansketting, de zilveren erestaf van de ceremoniemeester, de koningsstaf en de zilveren pijl (een waardigheids-teken). De miniatuurartillerie wordt hier eveneens tentoongesteld.

Op de Open Monumentendagen zullen de leden van de Sint-Jorisgilde demonstreren hoe kruisboogschieten in zijn werk gaat.

In april-mei 1998 vierde de gilde haar 675-jarig bestaan (hoewel een juiste oprichtingsdatum niet is bekend) en dit ging gepaard met heel wat feestelijkheden en een boeiende tentoonstelling in het Stadsarchief.

In 1873 immers verwierf het Stadsarchief het volledige archief van de gilde wat een gelukkige bewaarplaats werd, na de tijdelijke ontbinding van de Sint-Jorisgilde in 1870. Het Sint-Jorisarchief omvat niet minder dan negen (dikke) portefeuilles.

De Sint-Jorisgilde is niet beschermd als monument.

Vlamingstraat 27, de Koninklijke Stadschouwburg

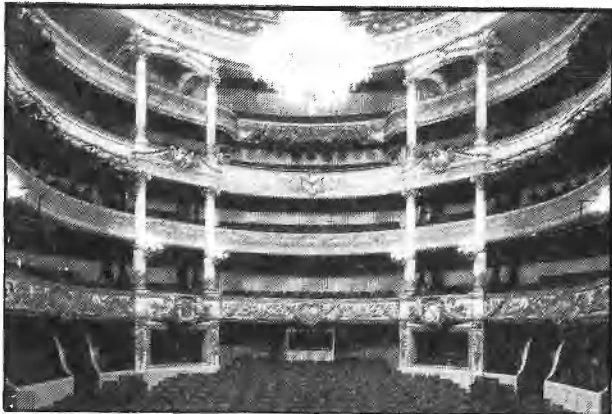
Open zaterdag 12 september 1998 en 14u tot 18u en
zondag 13 september 1998 van 10u tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding

Reeds vanaf het midden van de 19de eeuw werd fel gedebatteerd in de Brugse politieke en culturele kringen over de noodzaak om een nieuwe, grote schouwburg te bouwen. De bestaande *comédie* in de Vlamingstraat voldeed reeds lang niet meer.

Heel wat mogelijke locaties werden onderzocht (er werd o.m. gedacht om de Spiegelrei te dempen en daar een schouwburg in te planten). In 1860 opteerde men definitief om de schouwburg te bouwen naast het Oude Beursplein. Dit bood de mogelijkheid de door het stadsbestuur gewenste sanering van een *vervallen wijk* door te voeren, en de Vlamingstraat ruim te verbreden. Enkele grote gebouwen en vele huizen (ongeveer een 45-tal)

De rijk gestoffeerde toneelzaal van de Koninklijke Stadsschouwburg

werden gesloopt, waaronder de *Comédie*, het befaamde Koornbloemhotel en de nog door iconografische documenten gekende tabakszaak *de Huzaar* van de familie Duvivier (foto's daarvan zijn bewaard en tentoongesteld in het Museum voor Volkskunde).

De Stad ging een overeenkomst aan met een privé-maatschappij, die zorgde voor de onteigening, sloping en onderhandelingen voor de nieuwbouw. De Engelsen Edward G. Swann en Frédéric Doulton van de *Banque Nationale de Commerce* in London vertegenwoordigden die maatschappij.

Aan stadsarchitect Jean-Brunon Rudd (1792-1870) werd opdracht gegeven een ontwerp op te maken. Uit veiligheidsoverwegingen, namelijk het dikwijls reële brandgevaar, werd geopteerd om een vrijstaande zaal te laten ontwerpen, ondanks de hogere kosten.

Het zeer classicistische voorstel van Rudd vond geen genade. Zeker vijf architecten, Leon Suys, Isidoor Alleweireldt, Seghers, Adolphe Fumière en Gustave Saintenoy, werden aangeschreven met de vraag om een project in te dienen.

Alhoewel de bevolking de voorkeur leek te geven aan het plan van Leon Suys, kon het voorstel van Saintenoy dadelijk op een politiek consensus rekenen.

Om uit de discussie te geraken werd beslist een delegatie van de Koninklijke Commissie voor Monumenten met een onderzoek te belasten. Die delegatie bestond uit de heer François-Joseph Wellens (1812-1897), toenmalig voorzitter van de Koninklijke Commissie en de architecten A. Balat en H. Beyaert, en ze werd geacht onpartijdig te kunnen oordelen. Volgens de deskundigen, was - mits enkele wijzigingen - het project Saintenoy het best geschikt voor Brugge.

Gustave Saintenoy (1832-1892), gehuwd met de dochter van architect J. Cluysenaer, studeerde aan de Academie voor Schone Kunsten van Brussel. Hij bouwde onder meer de Bank Cassel in de Broekstraat, de Villa Dansaert in de Wetstraat, het kasteel Amerois bij Bouillon, een school in de Strostraat en grote huizen in Keulen.

De werken begonnen in 1867. Hoofdaannemer was Henry Keller uit Antwerpen die voor 246 000 fr. werken uitvoerde. Een jaar nadien ging ook de Brugse aannemer Charles Verschelde aan de slag. Hij zal voor de binnenafwerking zorgen, uitgezonderd de decoratie en de decoratieschildering die aan de Brusselse kunstschilder Constant Braeckman werden toevertrouwd... *Un artiste d'un mérite réel et d'un talent incontestable.*

De plafondschildering, een allegorisch werk over de toneelkunst, is van Braeckman en mogelijk ook de cartouches en de putti, die in toneelzalen nogal dikwijls in steenboordpapier zijn uitgevoerd (heel sterk en dik, fijngemalen papier dat aangelengd wordt met lijmwater, klei en krijt en beter gekend is onder de Franse term *carton-pierre*).

Constant Braeckman liet zich in Brugge bijstaan door plaatselijke decoratieschilders zoals Julien Waeghemaeker en Edmond Van Loo. Want ook alle decoratieschildering in de foyers moest tijdig worden gerealiseerd.

Daarnaast zal Braeckman talrijke decors leveren die nodig waren voor het toen gangbare repertorium van een schouwburg. Braeckman leverde ook decors voor de Munt in Brussel en de schouwburgen in Gent en Antwerpen.

De technische toneeluitrusting werd besteld bij de Brusselse aannemer (en machinist van de muntschouwburg) Charles Haeck. De gasverlichting werd uitgevoerd door de firma J. De Brouwer uit Brugge (de voorloper van het huidige

Electrabel) en de verlichtingsapparatuur werd geleverd door de Parijse firma Lacarrière & frères (die firma had ondermeer de lantaarns voor de Stad Parijs gemaakt).

De grote 4 meter hoge kristallen luchter met 204 lichtpunten werd, via mevrouw W. Goebbels - Geysen uit de Vlamingstraat, in Berlijn besteld bij Schaeffer & Walcker. De firma J. Dejaegher op de Burg zorgde voor de (complexe) plaatsing ervan. De verwarming werd uitgevoerd door Lamal & Frère uit Brussel.

Op 30 september 1869 werd deze schouwburg ingespeeld met de komische opera *Les mousquetaires de la reine* van M. Saint-Georges. De stadsschouwburg werd enkele jaren terug als monument beschermd, wat een verdiende erkenning is voor een gebouw dat lange tijd niet naar waarde werd geschat.

Gustave Saintenoy ontwierp een schouwburg met sobere neoklassieke buitengevels maar met een rijk eclectisch interieur.

De voorgevel van de stadsschouwburg kreeg de grootste architecturale aandacht. Deze statige gevel is opgetrokken in witte en blauwe natuursteen en voorzien van een portiek, die de mogelijkheid bood om met de koets veilig en droog de schouwburg te betreden. De gevel is verfraaid met renaissancistische schelpmotieven en een groot gesculpteerd stadswapen dat door beeldhouwer H. Pickery werd gehouwen. De bakstenen achter- en zijgevels zijn bepleisterd en beschilderd (de huidige kleurschakeringen gaan niet terug op de oorspronkelijke kleurstelling).

In het interieur zijn vooral de toneelzaal en het foyer boeiende ruimtes. Typisch voor de 19de eeuw is de keuze van een hoefijzervormige toneelzaal. De loges en de balkons zijn rijk versierd in een eclectische stijl. Naast zuivere klassieke vormen zoals de Corinthische kapitelen en de gegroefde zuilen en pilasters, vindt men Lodewijk XIVde-kenmerken met de lamberkijnmotieven, Lodewijk XVIde-kenmerken

met de bloemenslingers en festoenen en tenslotte empiremotieven met de talrijke eierlijsten en palmetten.

Rood en goud zijn hier, zoals in de meeste (19de-eeuwse) theaterinterieurs, de twee meest opvallende kleuren.

De foyer of de grote schenkzaal is een prachtvoorbeeld van de second empirestijl (of Napoleon III-stijl), die soms misprijzend als *parvenuestijl* wordt bestempeld. Deze grote (en er is ook een kleine) schenkzaal geeft de bezoekers het gevoel in een paleisinterieur te zijn terechtgekomen. Ornamentiek en kleur zijn uitbundig aangewend.

Voor de Open Monumentendag 1998 werd een licht- en klankspel voorbereid door de heer Fernand Denys die de architecturale en vooral de decoratieve details van de toneelzaal extra onder de aandacht van de bezoeker zal brengen.

De Koninklijke Stadsschouwburg is als monument beschermd met K.B. van 16 december 1991.

Verklarende Woordenlijst

Corinthisch

derde klassieke orde, waarbij de kapitelen van zuilen of pilasters versierd zijn met acanthusbladeren.

Entablement

klassiek hoofdgestel bestaande uit architraaf, fries en kroonlijst, als bekroning van o.m. een gevel, poort, ...

Ionisch

tweede klassieke orde, waarvan de kapitelen van zuilen of pilasters versierd zijn met voluten

Kinderbalk

elk van de dunnere en kortere evenwijdige balken, ingelaten in (of opgelegd op) de zwaardere (moer)balken van een balklaag, waarover de houten vloer is aangebracht

Kolossale orde

klassieke gevelordonnantie waarbij de zuilen of pilasters over meer dan één verdieping doorlopen

Kooflijst

lijst met een gebogen vlak, die de overgang vormt van een deel (dakrand, plafond) naar een dragende muur

Kruisrib(ben)gewelf

gewelf dat ontstaat uit de interpenetratie van twee halve cilindervlakken waardoor boven een vierhoekige plattegrond snijdingslijnen ontstaan die elkaar in het middelpunt ontmoeten; de snijdingslijnen kunnen uit ribben bestaan waarop de kappen steunen

Maaswerk

tracering of vlechting van metselwerk of natuursteen als decoratieve vulling; opengewerkt (in vensterkoppen, roosvensters, borstweringen,

frontalen en torenspitsen) of gesloten (in nissen, muurvlakken, gewelfzwikken, boogvelden)

Moerbalk

balk waarin of waarop kinderbalken zijn gelegd

Muizentandlijst

bakstenen lijst bestaande uit een laag koppen die onder een hoek van 45 graden gemetseld zijn, zodat een reeks spitse tanden ontstaan

Pilaster

een weinig uitspringende muurpijler bestaande uit basament, schacht en kapiteel, die naast een dragende in hoofdzaak een ritmerende functie heeft

Spitsboog

boog gevormd door twee elkaar snijdende bogen met gelijke straal

Stuc

versiering in pleisterkalk, waarbij het lijstwerk met profielen is getrokken en de ornamenten manueel met de spatel zijn gemodelleerd

Tongewelf

gewelf waarbij de dwarsdoorsnede een halve cirkel of ellips is

Travee

indeling van de ruimte van een kerkgebouw overeenkomend met één gewelfvlak en indeling van een gevelvlak volgens de ordonnantie van de gevelopeningen

Trompe-l'oeil

natuurgetrouwe beschrijving die bedrieglijk echt lijkt

Zie verder: E.J. Haslinghuis, *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek der westerse architectuurgeschiedenis*, Utrecht-Antwerpen, 1986

Voor verdere lectuur

I. ADRIAENSSENS, *Gebouwen om naar te luisteren*, Tielt, 1994

W. ADRIANSENS e.a., *Groen Brugge*, Brugge, 1987

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. 17de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 12 september 1993

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. Burgerlijke openbare gebouwen*, brochure Open Monumentendag, 10 september 1995

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. Monumenten & arbeid*, brochure Open Monumentendag, 13 en 14 september 1997

B. BEERNAERT en J.P. ESTHER, *Stad Brugge, 18de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 15 september 1991

F. BONNEURE e.a., *Lexicon van Westvlaamse Beeldende kunstenaars*, Kortrijk, 6 delen, vanaf 1992

L. CHERLET, *Het monument voor de oorlogsslachtoffers in de Kartuizerinnenstraat*, in: *Brugse Gidsenkroniek*, jg. 30, juli-aug 1997, p. 85-98

H. DE BRUYNE, *De Godshuizen in Brugge*, Roeselare, 1994

L. DEVLIEGHER, *De huizen te Brugge*, Tielt-Amsterdam, 1975

J.P. ESTHER, *Monumentenbeschrijving en bouwgeschiedenis van de Blindenkenskapel*, in *Van Blindkens naar de Potterie*, Brugge, 1980, p. 29-50

J.P. ESTHER, *Het Burgplein en de Mallebergplaats. De huizen en hun bewoners in de 19de eeuw*, in: *De Brugse Burg. Van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Brugge, 1991, p. 252-292

J. ESTHER, *Dertien - een geluksgetal. De restauratie van Hotel Walburg Boomgaardstraat 13*, in: *Brugge die Scone*, 19jg., lente 1998, nr. 1, p. 13-14

H. GODAR, *Histoire de la gilde des archers de Saint Sebastien de la ville de Bruges*, Brugge, 1947

G. HOUWEN, *Het Hof van Pittem*, Brugge, 1995

B. ROOSE e.a., *De Brugse Kartuizen 14de-18de eeuw* (tentoonstellingscatalogus), AR Brussel, 1996

N. PEVSNER, *A History of Building types*, London, 1976

M. RYCKAERT e.a., *Kunst en Cultuurgids Brugge*, Brussel, 1997

A. Vandewalle e.a., *600 jaar Brugs Stadhuis 1376-1976* (tentoonstellingscatalogus), Brugge, 1976

A. VANDEWALLE & A. VANHOUTRYVE & O. MIMNEBO & N. GEIRNAERT, *Militie en Vermaak: 675 jaar Sint-Jorisgilde in Brugge*, Brugge, 1998

A. VANHOUTRYVE, *De Brugse kruisbooggilde van Sint-Joris*, Handzame, 1968

A. VANHOUTRYVE, *Van Comedie tot Koninklijke Stadsschouwburg*, Brugge, 1995

J.F. VERBRUGGEN, *Vlaanderen na de Guldensporenslag. De vrijheidssrijd van het graafschap Vlaanderen (1303-1305)*, Brugge, 1991

V. VERMEERSCH, *Alle musea van Brugge*, Brussel, 1992

Belangrijke wenken en Aanraders

1. Centraal informatiepunt

Alle informatie over de Open Monumentendag in Brugge kan verkregen worden:

- voor 12 en 13 september 1998: op de Dienst voor Monumentenzorg en Stadsvernieuwing, Oostmeers 17, 8000 Brugge (tel. 050/44.85.82)
- op 12 en 13 september 1998: op de speciale infostand in de Dienst voor Toerisme, Burg 11, 8000 Brugge (tel. 050/44.86.13)

2. Feest in het duistere Vlaanderen Korte Molenstraat in Sint-Andries

Met bus 5 - Hermitage en bus 15 - gevangenis, kan het opgravingsterrein aan de Korte Molenstraat in Sint-Andries gemakkelijk bereikt worden (de bussen stoppen voor de ingang van de straat).

Tijdens een recent archeologisch onderzoek bij het bouwrijp maken van een verkaveling werden zeer uitzonderlijke resten gevonden van een vroegmiddeleeuwse nederzetting (7de - 8ste eeuw). Een 'feestzaal' lijkt herkenbaar in de grond... reden genoeg voor een openstelling op de Open Monumentendagen van 1998. De archeologische equipe verwacht u zaterdagmiddag 12 september en op zondag 13 september 1998. De vroegmiddeleeuwse samenleving (waarvan tot nu toe geen sporen waren teruggevonden in Brugge) wordt op een historisch verantwoorde manier geëvoceerd door middel van ambachten. De eerste resultaten van de opgravingen zullen uitvoerig worden toegelicht en bovendien wordt er werkelijk gefeest. Zaterdagavond 12 september vanaf 20u wordt het episch gedicht Beowulf verteld in de feestzaal.

3. Tentoonstelling

50 jaar Feest van de Verloren Hoek (1948-1998)

Museum voor Volkskunde, Rolweg 40, 8000 Brugge

Van 25 juli tot 30 september 1998 is er in het Stedelijk Museum voor Volkskunde een tentoonstelling over 50 jaar Feest van de Verloren Hoek (1948-1998).

Binnen het thema van de Open Monumentendagen 1998 is een bezoek aan die tentoonstelling een absolute must.

Hoe werd in een volkswijk feest gevierd?

Op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 17u en op zondag 13 september 1998 van 10u tot 17u is de tentoonstelling en het museum gratis toegankelijk.

Het museum ligt in de onmiddellijke omgeving van de Sint-Sebastiaans- en de Sint-Jorisgilde. Een bezoek aan deze drie locaties kan uitstekend worden gecombineerd.

4. N.V. Vandendorpe Arthur

Op zaterdag 12 september 1998 van 14u tot 18u kan het atelier en de materialenbank van de firma worden bezocht. Tijdens een bezoek kunt u kennis maken met de ambachtelijke aspecten van de restauratie. Zowel het steenhouwen als het houtbewerken worden speciaal in het daglicht gesteld. Het atelier bevindt zich Groene Poortdreef 40 te 8200 Sint-Michiels.

5. Feestelijk Jazzconcert Guitar Groove op de binnenkoer van de brouwerij De Gouden Boom, Langestraat 45, 8000 Brugge

Op zaterdag 12 september 1998 van 18u tot 24 u kunt u een gratis jazzconcert bijwonen op de binnenkoer van de brouwerij de Gouden Boom. Het concert is een hommage aan de Belgische gitarist René Thomas (1927-1975). Uitvoerders zijn o.m. het Filip Bollaert/Eric Neels Quartet en het Marco Locurcio/Peter Hertmans Quartet... Een aanrader.

6. Tentoonstelling in de electriciteitscentrale van BN (Bombardier) - Vaardijkstraat 5-7, 8200 Sint-Michiels

In de in 1912 gebouwde electriciteitscentrale - zeker een aanrader voor wie het gebouw nog nooit bezocht - kan op 12 en 13 september een tentoonstelling met werk van Koen Depestel bewonderd worden. Depestel is leerling van de afdeling schilderkunst van de Brugse Stedelijke Academie voor Schone Kunsten

Deze brochure is samengesteld door Brigitte Beernaert van de Dienst voor Monumentenzorg en Stadsvernieuwing.

Met speciale dank aan Bernard Schotte voor het doornemen van de zestendelen en het nalezen van de teksten.

Foto's: Jan Termont en Dirk Van der Borght, Stad Brugge

v.u. Fernand Devriese, Stadssecretaris.

